

Samenwerken aan een veerkrachtige stad

Advies van de Taskforce Maatschappelijke Effecten Corona

mei 2021

Gemeente Utrecht

Colofon

Opdracht

Dit rapport is opgesteld door Taskforce Maatschappelijke Effecten Corona als advies aan het college van B en W van de gemeente Utrecht. Het advies is tot stand gekomen met medewerking van strategen uit diverse organisatie-onderdelen van de gemeente. Een externe reviewcouncil heeft meegelezen en gereflecteerd op de bevindingen van de Taskforce.

Taskforce

Hans van Soelen
Cultuur (voorzitter)

Sanne van den Broek
Strategie & Public Affairs

Bas Stam
Werk & Inkomen

Joke Brouwer
Maatschappelijke Ondersteuning

Esther Jongeneel
Veiligheid

Edwin Koster
Ruimte & Economie

Martine van Rijn
Ruimte

Danielle Fiolet
Onderzoek & Advies

Katie Zwetsloot
Control

Review Council

Paul 't Hart
Hoogleraar bestuurskunde Universiteit Utrecht (voorzitter)

Otto Raspe
Hoofd Raboresearch regio's, innovatie, duurzaamheid en ondernemerschap

Erik Dannenberg
Voorzitter Divosa

Godfried Engbersen
Hoogleraar algemene sociologie
Erasmus Universiteit Rotterdam

Tom Overmans
Universitair docent overheidsfinanciën
Universiteit Utrecht

Fotografie: Petra Appelhof p.3, 20 | Kees-Jan Bakker p.42 | Rebecca Brockbernd p.13 (boven), 38 | Renzo Gerritsen p.49, Juri Hiensch p.13 (onder), 15 | Robert Oosterbroek p.1, 6, 11, 44, 49, | Kamiel Scholten p.46 | Gerrit Serné p.50 | Wessel Spoelder p.8 | Lois de Vries p.28, 40, 48 | Allard Willemse p.21 | Beeldbank Rijksoverheid p.14, 24, 36.
Illustratie: Kris Kras content, context and design.

Mei, 2021
www.utrecht.nl

Inhoud

Analyse Taskforce	4
Advies van de Taskforce	5
1 Corona, een jaar later	6
1.1 Inleiding	7
1.2 Het verloop van de crisis	8
1.3 Hoofdlijnen van het advies	8
1.4 Veerkracht benutten	9
1.5 Veerkracht versterken en ondersteunen	11
1.6 Aandachtspunten bij de aanpak	12
2 De gevolgen van corona voor Utrechters en de stad	14
2.1 De uitgangssituatie van Utrecht	15
2.2 Economie en arbeidsmarkt	17
2.3 Wie worden het hardst geraakt door de crisis?	21
2.4 Veiligheid, leefbaarheid en sociale samenhang	29
2.5 Verstedelijking en fysieke leefomgeving	31
3 Advies: samenwerken aan herstel en veerkracht	36
3.1 Bieden van perspectief: investeren in langjarige veranderingen	37
3.2 Bieden van perspectief: versterking van veerkracht	43
3.3 Samen werken aan een krachtige stad	47
3.4 Investerings in herstel en veerkracht	48
Bijlagen	50
Gebruikte bronnen	51
Dataset figuren	53

De coronamaatregelen hebben grote gevolgen gehad voor inwoners, ondernemers en organisaties in de gemeente Utrecht. Wat is er nodig om de stad te helpen herstellen?

Utrecht staat er relatief goed voor, er is veel welvaart in de stad.

Er is veel veerkracht in de stad...

maar sommige inwoners en ondernemers zijn hard geraakt door de crisis.

Vooral ZZP'ers, kleine ondernemers, jongeren en mensen met een opeenstapeling van meerdere problemen hebben te lijden onder de crisis.

Meer waardering voor openbare ruimte, parken en groen in en om de stad.

De saamhorigheid is toegenomen.

Veel werkgelegenheid blijft in stand.

Door het thuiswerken worden kantoren minder en anders gebruikt.

Leegstand in de binnenstad.

Criminele organisaties zoeken toenadering tot kwetsbaren.

Advies van de Taskforce:

1. Investeren in de groeiende stad

Houd vast aan de bestaande koers
Gezond Stedelijk Leven voor Iedereen.
Investeer samen met partners in de
stad en zorg dat iedereen kan
profiteren van het herstel.

2. Versterk de veerkracht van kwetsbare groepen

Geef aandacht aan een aantal
specifieke groepen die hard
geraakt worden door de crisis
en moeite hebben om zelf
weer op te krabbelen.

3. Hoe kunnen we dit realiseren:

- Zet het herstellepakket uit de begroting voor 2021 voort en scherp het aan.
- Niet bezuinigen, maar investeren.
- Gebruik de buffers en neem meer financieel risico.
- Benut de Rijksmiddelen.

1

Corona, een jaar later

Op vele gebieden is de stad Utrecht hard getroffen door het coronavirus. Het raakte mensen in hun dagelijks leven, zeker die mensen die al in een kwetsbare positie waren. In dit hoofdstuk deelt de Taskforce Corona van de gemeente Utrecht de belangrijkste inzichten over de maatschappelijke effecten van de crisis. Naar aanleiding daarvan zijn in dit advies twee hoofdlijnen voor herstelmaatregelen geformuleerd: veerkracht benutten en veerkracht versterken.

1.1 Inleiding

De coronacrisis heeft vergaande gevolgen voor de inwoners en ondernemers van Utrecht en voor de ontwikkeling van de stad. Nu het eind van de gezondheidscrisis in zicht lijkt te zijn, komt er meer nadruk op herstel. Welke maatregelen zijn in deze periode passend en effectief om de stad er weer bovenop te helpen en nieuwe impulsen te geven?

Het college van B en W heeft daarom advies gevraagd over benodigde herstelmaatregelen op een breed aantal terreinen: onderwijs, zorg, welzijn, arbeidsmarkt, economische ontwikkeling, stedelijke ontwikkeling, cultuur, sportvoorzieningen, mobiliteit en veiligheid. Er is een brede ambtelijke Taskforce samengesteld om advies uit te brengen over de maatschappelijke effecten op deze terreinen. Een reviewcouncil van externe experts heeft meegekeken met dit advies en zijn inbreng gegeven.

Het coronavirus trof de gezondheid van vele mensen, wat leidde tot veel extra ziekenhuisopnamen, mensen met langdurige klachten en overledenen. Dit rapport gaat niet over deze gezondheidscrisis zelf, maar over de maatschappelijke gevolgen voor de stad. Daarbij heeft de Taskforce gekeken naar de effecten op bewoners en ondernemers, de ontwikkeling van de stad en op de gevolgen voor de gemeentelijke uitvoering.

Voor dit advies is de Taskforce gevraagd om vooruit te kijken naar de middellange termijn. Daarbij gaat de Taskforce ervan uit dat de samenleving kan worden heropend in het najaar van 2021. Dit komt overeen met 'scenario C' van het Centraal Planbureau over het verloop van de coronacrisis en het moment dat het gewone leven weer hervat kan worden. Op dat moment is de gezondheidscrisis beheersbaar geworden, maar tegelijkertijd zullen de gevolgen nog jarenlang doorwerken.

Voor een goede onderbouwing van dit advies heeft de Taskforce een groot aantal onderzoeken verzameld en geanalyseerd. Daarnaast zijn in opdracht van de Taskforce diverse peilingen uitgevoerd onder bewoners en ondernemers. Verder zijn signalen uit de stad verzameld van onder andere maatschappelijke partners, ondernemers en andere organisaties. Ook heeft de Taskforce de ontwikkeling van de stad de afgelopen jaren onderzocht en bekeken hoe de stad er op dit moment voorstaat.

In hoofdstuk 2 van dit rapport wordt dit beeld samengevat. Meer achtergrondinformatie is beschikbaar in de Utrecht Monitor (www.utrecht-monitor.nl), de rapportage met feiten en cijfers over de gevolgen van corona. Op basis van de analyse uit hoofdstuk 2 volgt in hoofdstuk 3 het advies van de Taskforce op de relevante deelterreinen.

1.2 Het verloop van de crisis

Ruim een jaar geleden stond de wereld ineens stil. Vanwege het oprukkende coronavirus kondigde het kabinet een aantal ingrijpende maatregelen af om de pandemie te bestrijden. Dat leidde tot de invoering van de anderhalvemeter-samenleving, de sluiting van horeca, scholen en winkels en nog veel meer.

De pandemie en de maatregelen hebben hard ingegrepen in het leven van Utrechters. Dat geldt zeker voor een aantal specifieke sectoren, mensen en gebieden in de stad. De stad stond hierbij al voor grote opgaven, omdat er duidelijke scheidslijnen zichtbaar zijn tussen wijken en mensen op gebied van bijvoorbeeld armoede, gezondheid en vertrouwen in de samenleving.

De coronacrisis legde het openbare leven in de stad grotendeels stil. En tegelijkertijd ging het leven door. Er werd digitaal lesgegeven, mensen veranderden van baan en deden boodschappen voor de burens. De crisis liet hierbij ook de kracht van de stad zien.

Er werd digitaal lesgegeven, mensen kochten een huis en deden boodschappen voor de burens. De crisis liet de kracht van de stad zien.

Ook toonde de stad zijn veerkracht. De gedeeltelijke openstelling in de zomer van 2020 liet zien dat de economie zich snel herstelde. Afgezien van de beperkingen, zowel in het openbare leven als in de privésfeer, zijn er ook mensen en organisaties die het afgelopen jaar goed hun weg hebben gevonden.

De woningmarkt bleef gespannen. Mensen bleven huizen kopen en verkopen, verhuizen en investeren. Het aantal verkochte woningen en de huizenprijzen bleven stijgen. De woningbouw bleef eveneens op peil. Tegelijkertijd gaven deze ontwikkelingen scherp zicht op de opgave die er al was: grote groepen inwoners kregen nog minder toegang tot de woningmarkt dan voorheen.

1.3 Hoofdpijnen van het advies

De coronacrisis legde enkele pijnlijke kwetsbaarheden bloot. De verschillen in de stad werden groter, de bestaande scheidslijnen in de stad werden dieper. Niet iedereen kan voldoende profiteren van de welvaart in de stad.

Als de stad weer op gang komt, bestaat het risico dat het herstel in twee snelheden plaatsvindt: een groep inwoners die profiteert van de economische veerkracht van de regio en een groep die achterblijft. Om dit voorkomen is er niet alleen langdurige en intensieve aandacht nodig voor de ontwikkeling van de stad, maar ook voor tegensturing om de scheidslijnen tegen te gaan.

Eerder heeft de gemeente in de koers van Gezond Stedelijk Leven voor Iedereen als dé opgave geformuleerd hoe iedereen mee kan (blijven) doen bij het faciliteren van de groei van de stad. De uitgangspunten die in deze koers zijn vastgelegd, bieden ook bij het herstel uit de crisis goede aanknopingspunten.

Er is een herstelaanpak nodig, die rekening houdt met de twee snelheden. Kort gezegd adviseert de Taskforce om een goede balans aan te brengen tussen deze twee elementen, die ook de hoofdlijnen vormen van dit advies:

Investeer in de gezonde groei van de stad door de bestaande veerkracht te benutten.

Versterk de veerkracht van specifieke groepen die nu hard geraakt worden door de crisis en niet op eigen kracht kunnen herstellen.

Deze aanpak dient gepaard te gaan met investeringen in het versterken van bestaanszekerheid, leefbaarheid en veiligheid, werkgelegenheid voor de toekomst en duurzame veranderingen, zoals die bijvoorbeeld nodig zijn voor het klimaatvraagstuk.

In de volgende paragrafen worden deze twee hoofdlijnen van veerkracht benutten en versterken nader uitgewerkt. Tot slot is er een paragraaf gewijd aan de praktische uitvoering.

1.4 Veerkracht benutten

Utrecht is een veerkrachtige stad met een hoge brede welvaart en economische groei. In vergelijking met de regio's Amsterdam, Den Haag en Rotterdam heeft de grootstedelijke regio Utrecht de hoogste brede welvaart. De stad heeft grotendeels een hoogopgeleide bevolking, staat landelijk op de tweede plaats qua woonaantrekkelijkheid, heeft een centrale ligging en beschikt over sectoren die bijdragen aan een duurzame economie. Dit alles leidt tot een goede uitgangspositie, die ook de weg uit de crisis aangeeft.

In het derde kwartaal van 2020 is al gebleken dat de economie snel kan terugveren als de maatregelen versoepeld worden. Die verwachting heeft de Taskforce ook bij het derde kwartaal van 2021. Naar verwachting zullen diverse sectoren zich snel herstellen.

Kansrijke sectoren benutten

In de regio Utrecht zijn diverse relatief kansrijke sectoren sterk vertegenwoordigd, zoals zorg & welzijn, onderwijs, ICT en de bouw. Er zijn sterke signalen dat een nieuwe regering gaat investeren in de zorg- en onderwijssector. In een regio waar deze sectoren al een grote plek innemen, leveren deze ontwikkelingen een relatief gunstig toekomstperspectief op voor de werkgelegenheid.

De Taskforce ziet in de Utrechtse toekomststrategie van Gezond Stedelijk Leven voor Iedereen een krachtig handvat voor het perspectief dat nodig is om in de toekomst van de stad te kunnen (blijven) investeren. Hierbij wordt de groei van de stad aangegrepen om te investeren in de kwaliteit van de stad. Utrecht is en blijft dan een prettige en leefbare stad waarin iedereen zich thuis voelt en mee kan doen.

In dat licht wil de gemeente bij de verdere verstedelijking de kwaliteiten van de stad behouden en waar mogelijk versterken. Denk daarbij aan cultuur en erfgoed, compactheid, de centrale ligging en bereikbaarheid van de stad, landschappen en een sterke beweging van vrijwilligers in de stad. Een stevige opdracht, en nog steviger door de huidige crisis, maar ook een kans om te blijven samenwerken aan een prettige en leefbare stad voor iedereen.

Versterking van de kwaliteiten van de stad is een stevige opdracht. Maar het is ook een kans om samen te werken aan een prettige en leefbare stad voor iedereen.

Bestaande investeringen voortzetten

In grote lijnen adviseert de Taskforce om de grote transitie op het gebied van energie, onderwijs, zorg, duurzame arbeidsmarkt, woningmarkt en duurzame mobiliteit voort te zetten en waar mogelijk te versnellen. Het is belangrijk om te blijven investeren in groen, openbare ruimte, duurzame mobiliteit en energie, (betaalbare) woningbouw en toekomstgerichte economische sectoren.

Dat betekent onder andere voortzetting van de bestaande investeringen in de Ruimtelijke Strategie Utrecht 2040 en de bijbehorende '10-minutenstad', waarbij inwoners binnen tien minuten lopen of fietsen bij hun werk, school of sportvoorziening zijn. De openbare ruimte en de groene gebieden worden door corona veel intensiever gebruikt dan voorheen. De coronacrisis biedt een uitgelezen kans om de vergroening van de stad te versnellen.

In de Utrechtse binnenstad zijn grote veranderingen zichtbaar. Dit is een risico voor het vestigingsklimaat van de stad. De Taskforce adviseert om leegstand en andere veranderingen te gebruiken voor een versnelde omvorming van het centrum naar een ontmoetingsplek met meerdere functies, zoals bezoeken, kopen en wonen. Zo blijft de binnenstad een trekpleister voor de stad en wordt het vestigingsklimaat verbeterd.

De Taskforce ziet een transformatie naar kantoren als ontmoetingsplekken. Op plekken waar kantoren beschikbaar komen, adviseert de Taskforce om nieuwe gebruikers aan te trekken. Er kan bemiddeld worden voor andere – minder kapitaalkrachtige – gebruikers, die de kwaliteit van leven voor Utrechters bevorderen en daarmee precies passen bij de strategie van Gezond Stedelijk Leven voor Iedereen.

Het is interessant om juist die sectoren aan te trekken die veelbelovend zijn voor de toekomstige werkgelegenheid, namelijk zorg, ICT, bouw en onderwijs. De gemeente kan actief inspelen op de komst van nieuwe laagdrempelige kantoorvormen voor startende en doorgroeiende ondernemers, die behoefte hebben aan ontmoetingen en innovatieve dwarsverbanden.

De groei van de stad levert ook een perspectief op voor investeerders, vanuit de overheid en het bedrijfsleven. Daarmee wordt het vliegwiel aangezwengeld voor het herstel van de stad. Als de gemeente richting geeft en eigen investeringen doet, zullen andere partners volgen. De gemeente en andere partijen helpen daarmee elkaar om de weg uit de crisis te vinden. Ook is het van belang om particuliere investeringen te stimuleren, zoals bewoners die willen investeren in zonnepanelen.

1.5 Veerkracht versterken en ondersteunen

Naast groei en welvaart kent Utrecht al jarenlang een aantal hardnekkige problemen. Niet alle Utrechters, organisaties of gebieden zijn even veerkrachtig. De coronacrisis heeft bestaande verschillen in de stad verscherpt, zoals zichtbaar wordt in de leervertraging in het onderwijs en minder kansen op werk. Maatschappelijke en culturele voorzieningen hebben het zwaar. Dit vraagt om een gerichte aanpak, vooral daar waar de crisis kwetsbaarheid heeft versterkt en mensen moeite hebben om op eigen kracht weer op te krabbelen.

Doorbraken forceren

De Taskforce adviseert deze crisis te gebruiken om gewenste doorbraken te forceren, bijvoorbeeld op de arbeidsmarkt of in het onderwijs. Er zijn systeemveranderingen nodig voor duurzaam gelijkere kansen in het onderwijs en op de arbeidsmarkt. De Taskforce adviseert hier een stevige lobby op in te zetten in de richting van de Rijksoverheid. Dit is het moment om deze belangrijke ontwikkelingen een extra zetje te geven, zodat alle Utrechters daarvan de vruchten plukken en de scheidslijnen verkleind worden.

Er zijn blijvende investeringen nodig in bestaanszekerheid en gelijke kansen, zodat iedereen erbij hoort en mee kan doen. De Rijksoverheid heeft daarvoor extra geld beschikbaar gesteld, bijvoorbeeld om leervertragingen in te lopen. De Taskforce adviseert om niet alleen te kiezen voor een crisisaanpak voor deze groepen, maar het geld ook te gebruiken voor een duurzame versterking van de stad.

De vraag of een aanpak of maatregel bijdraagt aan herstel, is de leidraad om alles aan te toetsen.

Extra ondersteuning bieden

Er is extra aandacht nodig voor zzp'ers en mkb'ers in specifieke sectoren, voor kinderen en jongeren met een stapeling van problemen (zoals leervertraging, armoede, gezinsproblematiek), voor jongvolwassenen met lage kansen op de arbeidsmarkt, voor mensen met een laag inkomen en mensen met een zorgvraag. De bestaande ondersteuning die de gemeente op verschillende manieren biedt, blijft nog steeds van belang.

Ook moeten maatschappelijke voorzieningen zoals sport en cultuur in de stad op niveau blijven. De Taskforce adviseert om deze voorzieningen gericht te ondersteunen, zodat zij op de langere termijn levensvatbaar blijven. Verbreed daarnaast deze ondersteuning met enkele essentiële voorzieningen die de afgelopen periode tussen wal en schip vielen bij het toekennen van steun, zoals de bibliotheek en kerken met een openstelling voor publiek.

Tegensturen op ondermijning

Minder veerkracht leidt tot een groter risico op ondermijning. Mensen die door de coronacrisis in de financiële problemen zijn geraakt of weinig perspectieven zien, kunnen gevoelig zijn voor toenadering vanuit het criminele circuit. Daarvoor zijn eveneens op de korte termijn gerichte maatregelen noodzakelijk, omdat langer wachten grotere risico's oplevert.

1.6 Aandachtspunten bij de aanpak

De Taskforce stelt vast dat de coronacrisis in de gemeentelijke organisatie op veel terreinen het opgavegericht werken in de stad verder heeft gebracht. Hierbij zijn de opgaven in de stad leidend voor de manier waarop het werk wordt georganiseerd. De gemeentelijke organisatie heeft veel geleerd van hetgeen in de crisis tot stand is gebracht. Er is gewerkt met korte stappen en voortdurende bijstelling (kort-cyclisch werken). De contacten met partners in de stad en de regio zijn versterkt.

Die intensieve samenwerking is waardevol om voort te zetten, juist ook in deze tijd van herstel. De vraag of een aanpak of maatregel bijdraagt aan duurzaam herstel, is de leidraad om alles aan te toetsen. Het is de lens om naar al het werk te kijken dat op de gemeente afkomt.

De financiële positie van de gemeente Utrecht is goed en biedt daarmee een positieve uitgangspositie om te werken aan herstel uit de crisis. Daarnaast zijn er extra middelen noodzakelijk om het herstel te bevorderen. De Taskforce ziet kansen om hiervoor extra middelen naar de stad te halen vanuit het Rijk en de Europese Unie.

De Taskforce adviseert een begrotingsstrategie te kiezen waarbij men blijft investeren in herstel en veerkracht en daarbij enig risico te nemen. Daarnaast adviseert de Taskforce om op dit moment niet structureel fors te bezuinigen op zaken die het herstel van de stad bevorderen. Bezuinigen in crisistijd werkt herstel tegen, terwijl het juist nu belangrijk is om de bestaande veerkracht te benutten. Blijf ook investeren in de grote veranderopgaven (energie, mobiliteit, wonen, werk), juist daar waar dit ook bijdraagt aan de leefbaarheid en kansengelijkheid in de stad.

Bezuinigen in crisistijd werkt herstel tegen,
terwijl het juist nu belangrijk is om de
bestaande veerkracht te benutten.

De gevolgen van corona voor Utrechters en de stad

Utrecht is op veel terreinen een veerkrachtige stad. Tegelijkertijd zijn er enkele zorgelijke ontwikkelingen in de stad zichtbaar geworden. Dit hoofdstuk diept uit hoe corona ingrijpt in de wereld van Utrechters en wat de gevolgen zijn voor de bewoners en de ontwikkeling van de stad.

2.1 De uitgangssituatie van Utrecht

Utrecht wordt al jaren gekenmerkt door een relatief hoge welvaart, een gunstige economische structuur en een jonge en veerkrachtige bevolking. Utrecht is op veel terreinen een veerkrachtige stad, zo blijkt uit jarenlang onderzoek. Als goed bereikbare grote stad met een menselijke maat, een aantrekkelijke historische binnenstad, een breed aanbod aan (culturele) voorzieningen en veel sociale initiatieven heeft Utrecht een welvarende uitgangspositie. Tijdens de crisis is dat beeld niet wezenlijk veranderd.

Met de meeste inwoners gaat het goed

De Utrecht Monitor – de rapportage met feiten en cijfers over de gemeente Utrecht – laat jaar na jaar zien dat het met veruit de meeste inwoners goed gaat. Volgens de laatste monitor vóór corona zijn Utrechters grotendeels gelukkig (82%) en tevreden met hun eigen leven (88%). Utrecht is met voorsprong de gemeente met de meeste hoogopgeleiden: bijna zes op de tien van de 15- tot 75-jarige inwoners is hoogopgeleid. Al jarenlang kent Utrecht een relatief lage werkloosheid.

Utrechters scoren in vergelijking met andere steden hoog op de zogenaamde ‘vertrouwensindicatoren’. Zowel op sociaal vertrouwen (vertrouwen in de medemens) als op institutioneel vertrouwen (vertrouwen in overheidsinstellingen) voert de stad het lijstje aan van de vier grootste Nederlandse steden (G4).

Woon aantrekkelijkheid was en is hoog; plaats 3 sociaaleconomische index

Utrecht bekleedt sinds 2013 de tweede positie op de woon-aantrekkelijkheidsindex van de Atlas voor Gemeenten. In de laatste versie van deze Atlas (2020) scoort Utrecht van de acht grootste gemeenten het gunstigst op het gebied van veiligheid en bekleedt het als het gaat om de vijftig grootste gemeenten de tweede positie op cultureel aanbod, de tweede wat betreft nabijheid van natuurgebieden, de tweede als het gaat om bereikbaarheid van banen en tot slot de zesde positie wat betreft het historisch karakter van de stad.

Als enige stad van de vier grootste steden staat Utrecht in de top 10 van de sociaaleconomische index (opleidingsniveau, deelname aan de arbeidsmarkt, uitkeringen en armoede). Utrecht staat hierbij op de derde plaats.

FIGUUR 1. Positie van 8 grootste gemeenten binnen woonaantrekkelijkheidsindex 2020 (tussen haakjes 2019)

stad	totale index	1. bereikbaarheid banen	2. cultureel aanbod	3. veiligheid	4. koopwoningen	5. nabijheid natuur	6. culinaire kwaliteit	7. Universiteit	8. historisch karakter
Amsterdam	1 (1)	1 (1)	1 (1)	50 (50)	50 (50)	11 (11)	1 (1)	1 (1)	2 (2)
Rotterdam	16 (12)	13 (9)	21 (20)	49 (49)	49 (49)	24 (24)	4 (5)	3 (3)	7 (7)
Den Haag	9 (6)	4 (2)	14 (12)	46 (46)	45 (45)	32 (32)	17 (14)	12 (12)	4 (4)
Utrecht	2 (2)	2 (3)	2 (2)	20 (20)	40 (41)	2 (2)	26 (24)	1 (1)	6 (6)
Eindhoven	14 (13)	27 (27)	9 (7)	47 (48)	41 (40)	26 (26)	8 (15)	3 (3)	33 (33)
Groningen	27 (28)	42 (42)	4 (9)	42 (45)	46 (47)	15 (14)	27 (21)	3 (3)	9 (9)
Tilburg	24 (21)	29 (28)	17 (13)	41 (42)	34 (34)	25 (25)	35 (31)	3 (3)	29 (29)
Almere	36 (41)	19 (25)	50 (50)	21 (23)	3 (4)	14 (15)	42 (44)	12 (12)	49 (49)

1. Indexcijfer voor aantal banen dat binnen acceptabele tijd te bereiken is (per auto en OV); 1=hoogste aantal, 50=laagste aantal.

2. Jaarlijks aantal uitvoeringen in de podiumkunsten per 1.000 inwoners; 1=hoogste aandeel, 50=laagste aandeel.

3. Samengesteld indexcijfer op basis van geweldsmisdrijven en vernielingen; 1=laagste aandeel, 50=hoogste aandeel.

4. Aantal koopwoningen als percentage van de woningvoorraad; 1=hoogste aandeel, 50=laagste aandeel.

5. Nabijheid van natuurgebieden.

6. Indexcijfer voor de kwaliteit van de restaurants in de gemeente; 1=hoogste kwaliteit, 50=laagste kwaliteit.

7. Aanwezigheid van een universiteit.

8. Percentage vooroorlogse woningen (met bouwjaar vóór 1945); 1=hoogste aandeel, 50=laagste aandeel.

In deze tabel is te zien dat Utrecht de tweede plaats op de woonaantrekkelijkheidsindex vooral te danken heeft aan de aanwezigheid van Universitair onderwijs, de nabijheid van natuur, de bereikbaarheid van banen en het cultureel aanbod. Bron: Atlas voor gemeenten

Utrecht grootstedelijke regio met hoogste brede welvaart

In 2019 was Utrecht in de analyse van Rabobank de grootstedelijke regio met de hoogste brede welvaart van het land. Ook scoort Utrecht hoog op economische veerkracht, dankzij de aanwezigheid van een aantal sterke economische

sectoren, zoals zorg, life sciences, onderwijs, ICT en zakelijke dienstverlening. Dit zijn sectoren die tijdens de coronacrisis hun (aantrekkings-)kracht behouden hebben. Ook door de herwaardering van de publieke sector blijft de Utrechtse werkgelegenheid groeien. De regionale krimp van de economie door de coronamaatregelen valt lager uit dan het landelijk gemiddelde.

2.2 Economie en arbeidsmarkt

Economie Utrecht krimpt met 3%

De Nederlandse economie, en daarmee ook de Utrechtse, wordt hard geraakt door de maatregelen die zijn ingesteld om het coronavirus te bestrijden. In 2020 kromp de nationale economie met 3,7%, ondanks een sterke opleving in het derde kwartaal. Volgens het CBS ligt de krimp in Utrecht wat lager op zo'n 3%.

Daarbij zijn er grote sectorale verschillen: de grootste klappen zijn voor de consumentendiensten (delen van de detailhandel, horeca, toerisme, evenementen en de kunst- en cultuursector) en een deel van de zakelijke diensten. Het aantal faillissementen is echter laag. Daartegenover staan relatief veel bedrijfsbeëindigingen en ook – oprichtingen, zo blijkt uit landelijk onderzoek op basis van cijfers van de Kamer van Koophandel.

De steunmaatregelen van de overheid (Tozo, NOW, TONK) houden bedrijven overeind en hebben daarmee grote impact op de huidige situatie op de arbeidsmarkt. Dat blijkt ook uit signalen van ondernemers.

Het Centraal Planbureau voorspelt in het Centraal Economisch Plan een economische groei van 2,2% in 2021 en van 3,5% in 2022. Naar verwachting is de Nederlandse economie aan het eind van 2021 weer terug op het niveau van voor de coronacrisis. Dit duidt op een krachtig herstel, maar de gevolgen van de coronacrisis werken nog door. Nieuwe uitbraken van het virus of grote tegenvallers met vaccineren kunnen deze voorspelling negatief beïnvloeden.

Rabobank voorspelt voor 2021 een economische groei van 2,1%. Dat doet Rabobank op basis van versoepelingen vanaf het tweede kwartaal en opheffen van beperkende maatregelen in het begin van het vierde kwartaal. De economie in de provincie Utrecht volgt hierin het nationale gemiddelde. De groeiprognoses laten per sector sterke verschillen zien. Dit geldt in nog sterkere mate voor 2022, als een jaar-op-jaargroei van 3,7% wordt voorspeld. De hoge groei wordt voor een deel veroorzaakt doordat de inhaalgroei van 2021 doorwerkt in de cijfers van 2022.

Zzp'ers en een deel van de mkb-ondernemers in de problemen

Al in het voorjaar van 2020 hadden veel zzp'ers het moeilijk. Inmiddels zijn ook veel mkb-bedrijven in de problemen gekomen, in het bijzonder bedrijven die actief zijn in de horeca, retail, evenementen, kunst en cultuur, uitzendbureaus, bedrijven in de persoonlijke dienstverlening en schoonmaak-bedrijven. Als de steunmaatregelen straks wegvallen, wordt een forse toename van faillissementen en bedrijfsbeëindigingen verwacht. Daarmee zal ook de werkloosheid toenemen.

Als de steunmaatregelen straks wegvallen, wordt een forse toename van faillissementen en bedrijfsbeëindigingen verwacht. Daarmee zal ook de werkloosheid toenemen.

Een belangrijk deel van de ondernemers heeft het zwaar en bereikt qua financiële middelen de absolute bodem. Tien procent van de ondernemers in de provincie Utrecht denkt mogelijk failliet te gaan als gevolg van de coronacrisis, geven zij in de ondernemerspeiling van de provincie aan. De schulden van ondernemers groeien nu al problematisch hard.

Toch zijn er lichtpuntjes. Er zijn veel startende bedrijven. En toekomstbestendige sectoren blijven groeien, zoals techniek, bouw, overheid, onderwijs, ICT en zorg. De inkoopindex Nevi (de economische indicator voor de productiesector) stijgt en toont optimisme in de industriële productiesector.

Verwachte effecten op arbeidsmarkt blijven deels uit

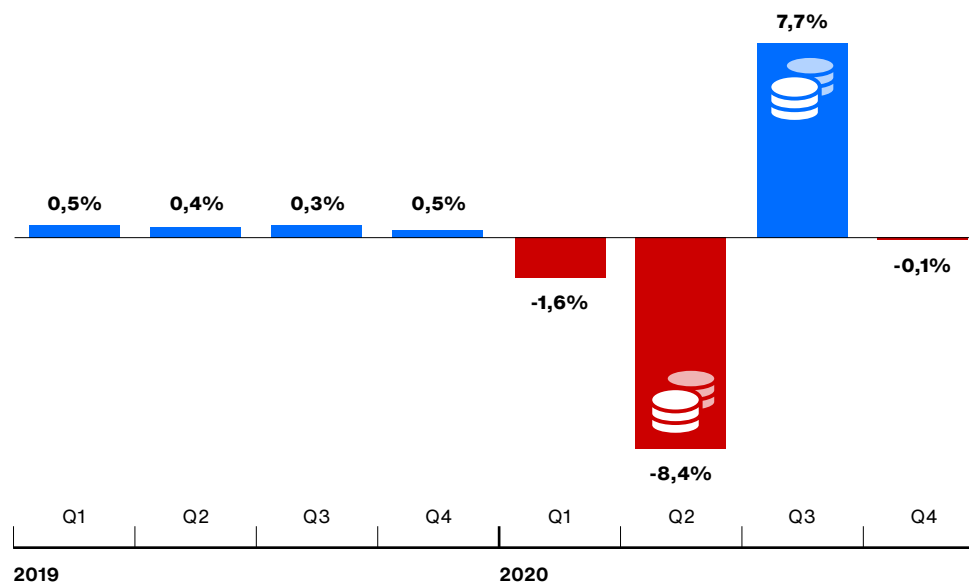
De verwachte grote effecten op de arbeidsmarkt en werkgelegenheid zijn door de steunmaatregelen deels uitgebleven. Het beroep op WW en bijstand nam aanvankelijk fors toe, maar sinds de zomer van 2020 blijft dit redelijk constant.

Voor het werkloosheidspercentage geldt hetzelfde. Dit percentage liep in Utrecht op van 3,3% begin 2020 naar 4,4% eind 2020. Wat opvalt zijn de relatief hoge werkloosheid en toename daarvan onder jongeren (9,5%), mensen met een niet-westerse migratieachtergrond (7,4%) en mensen zonder startkwalificatie (10,1%). Er lijkt ook sprake van verborgen werkloosheid, doordat mensen zich in de huidige economie niet als werkzoekende melden op de arbeidsmarkt.

FIGUUR 2. Ontwikkeling Bruto Binnenlands Product Nederland

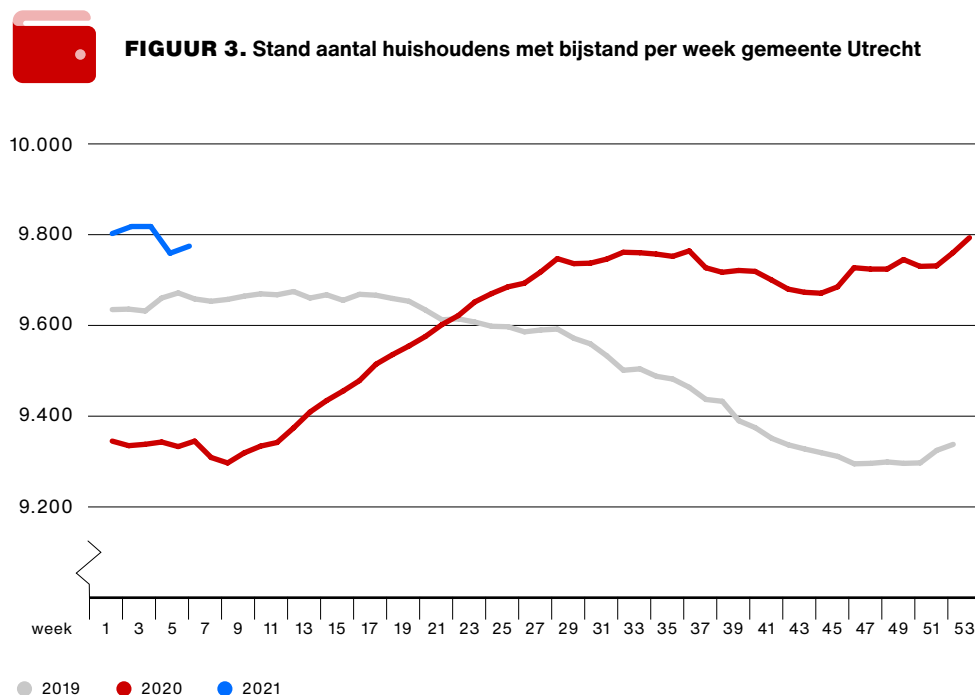
% verandering in volume ten opzichte van vorige kwartaal

In deze figuur is te zien dat het Bruto Binnenlands Product in het tweede kwartaal van 2020 sterk daalde en in het derde kwartaal sterk steeg. Bron: CBS (Voorlopige cijfers)

De arbeidsmarkteffecten hangen samen met de sector, zoals blijkt uit de instroom in de WW (hoogste in horeca, vervoer, reisbranche), vacatures (meeste in zorg, techniek, ICT, onderwijs, waarbij ook krapte blijft) en stagetekorten. Deze arbeidsmarkteffecten treffen op dit moment met name jongeren, flexwerkers, zzp'ers en kleine ondernemers.

Zowel in een gunstig als pessimistisch scenario is er meer kans op kansengelijkheid: de verwachte stijging van de werkloosheid treft lager opgeleiden harder, evenals flexwerkers en mensen met een migratie-achtergrond. Bovendien maakt langdurige afstand tot de arbeidsmarkt herintreding lastig.

In deze grafiek is te zien dat het aantal huishoudens met bijstand in de gemeente Utrecht gestegen is. Let op: Y-as begint bij 9.000. Bron: gemeente Utrecht

Utrechtse binnenstad wordt hard geraakt

De Utrechtse binnenstad wordt hard geraakt door de coronacrisis, terwijl de binnensteden juist de motor voor vernieuwing en groei zijn. Het is de plek waar mensen elkaar ontmoeten, feesten vieren, demonstreren, zich verwonderen en vermaken en winkelen. Juist door de (toevallige) ontmoetingen jagen binnensteden de innovatiekracht van Nederland aan. Een bruisende binnenstad vormt ook een trekpleister voor werkgevers en zeker ook hun werknemers. Zo brengt het kloppende hart van de stad welvaart in de brede zin van het woord.

Een bruisende binnenstad vormt een trekpleister voor werkgevers en zeker ook hun werknemers. Zo brengt het kloppende hart van de stad welvaart in de brede zin van het woord.

In heel Nederland staan de functies van de centra onder druk, onder meer als gevolg van de verschuiving naar online winkelgedrag. Deze bestaande ontwikkeling is door corona in een versnelling geraakt. Winkels, horeca, cultuur, toerisme, persoonlijke diensten, internationale congressen zijn hard geraakt, wat samenkomt in de centra van grote steden. Zo'n 10% van de winkelpanden in de binnenstad staat leeg (Locatus). Er wordt een verdere stijging verwacht van deze leegstand, met name in binnensteden als Utrecht die voorheen juist als sterk te boek stonden (PBL).

Door de verandering van functies krijgen winkelcentra een nieuw aanzien. In de binnenstad wordt dat naar verwachting vooral zichtbaar bij (non-food) winkels, die een andere invulling zullen krijgen. Deze versnelde veranderingen in de binnenstad zijn tegelijkertijd een kans om de leefbaarheid van de binnenstad en het vestigingsklimaat van de stad in algemene zin een impuls te geven en daarmee ook de aantrekkingskracht van de binnenstad te behouden.

Ook sommige wijkvoorzieningencentra zijn kwetsbaar voor leegstand, maar in vergelijking tot de binnenstad minder dan gedacht. Dat komt onder meer omdat mensen winkelbezoek in de wijken makkelijker vinden dan de binnenstad en omdat speciaalzaken het relatief goed doen. De supermarkten in de wijken worden eveneens zeer goed bezocht.

De stad blijft populair als centrale vestigingsplek

Vóór corona was de vraag naar kantoren in Utrecht veel groter dan het aanbod. Dat zorgde voor prijsverhoging en daarmee ook voor verdringing van startende, groeiende, meer creatieve bedrijven naar de randen van de stad (of daarbuiten).

Naar aanleiding van corona tekenen zich inmiddels enkele trends af:

Diverse kantoorgebruikers centraliseren hun Nederlandse activiteiten in de regio Utrecht. De stad blijft populair als centrale vestigingsplek. Dat betekent dat de vraag naar kantoorruimte in deze regio gelijk blijft of toeneemt.

Werkplekken worden vaker omgevormd tot ontmoetingsplekken. Dat betekent dat de vraag naar vierkante meters ongeveer hetzelfde blijft of licht daalt.

De vraag onder kleinere en middelgrote kantoorgebruikers naar kantoorruimte neemt toe.

Dit alles versterkt ook de bestaande trends op het gebied van de mobiliteit: op de langere termijn voorzien organisaties minder gebruik van leaseauto's en meer gebruik van het openbaar vervoer. Tegelijkertijd zijn er op de korte termijn ook zorgen over het gebruik van het openbaar vervoer, omdat op dit moment meer mensen de voorkeur geven aan de auto (zie hiervoor ook paragraaf 2.8).

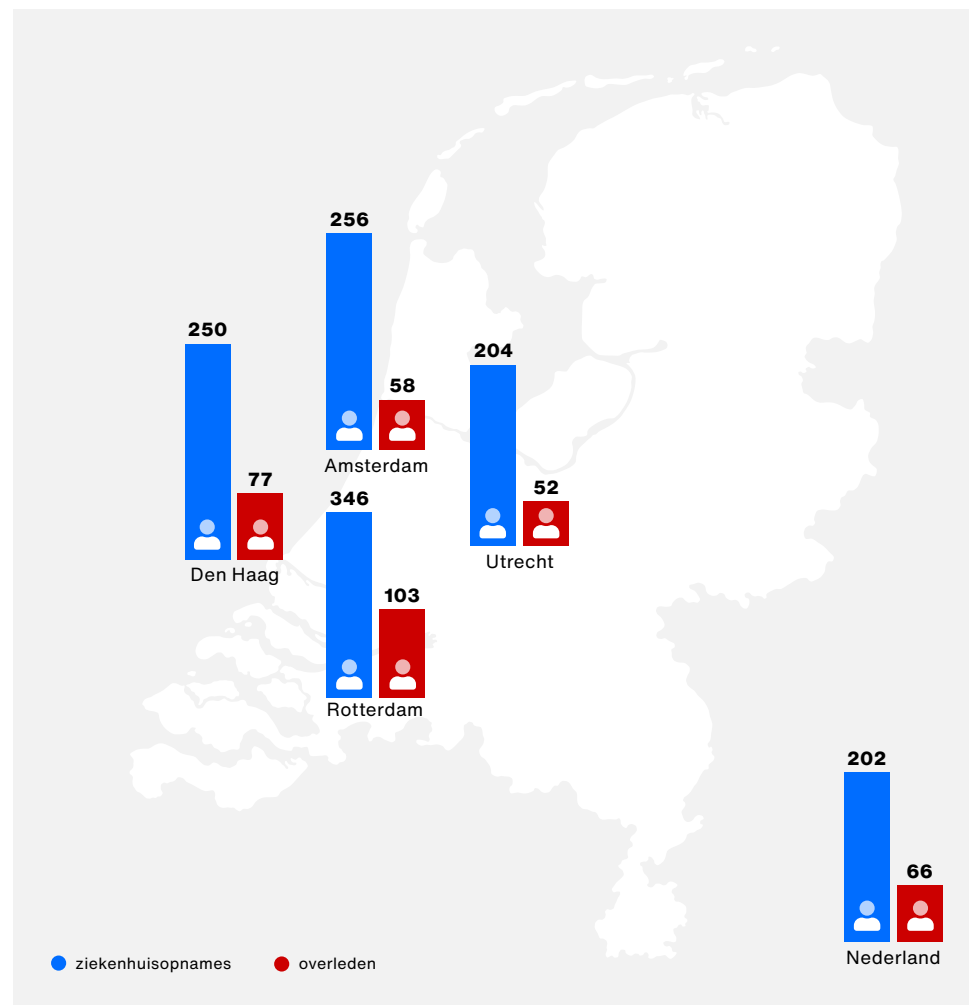
2.3 Wie worden het hardst geraakt door de crisis?

Relatief lage sterfte in Utrecht aan Covid-19

In 2020 overleden in Utrecht 187 bewoners aan de gevolgen van Covid-19. Het aantal ziekenhuisopnames bedroeg 486. Er was een lagere sterfte dan gemiddeld in Nederland en in de overige G4-steden (figuur 4). De Utrechtse bevolking is relatief jong, wat van invloed is op de ziekte- en sterftcijfers. Naast directe sterfte aan en ziekte door Covid-19, zien we een groot aantal andere effecten van de coronacrisis op de gezondheid, het individueel welbevinden, het onderwijs en het inkomen van Utrechters. Achtereenvolgens komen deze in deze paragraaf aan bod.

FIGUUR 4. Aantal ziekenhuisopnames en overledenen per 100.000 inwoners met het nieuwe coronavirus (COVID-19) in de G4-gemeenten en Nederland in 2020

Dit figuur laat zien dat Utrecht een lagere sterfte heeft dan gemiddeld als gevolg van Covid-19.
Bron: RIVM

Sterke verslechtering van mentaal welbevinden en gezond gedrag sinds het begin van de crisis

De coronacrisis veroorzaakt een toename van stress, angst, somberheid en eenzaamheid, vooral bij jongeren. Een jaar na corona ziet het Trimbos-instituut bij bijna 1 op de 4 volwassenen een verslechtering van de psychische gezondheid. In oktober 2020 was dit nog 1 op de 6.

Twee derde (68%) van de Nederlanders voelt zich momenteel enigszins tot sterk eenzaam (RIVM). Dit percentage is het hoogst onder jongeren van 16-24 jaar (84%). Landelijke studies tonen studenten met meer psychische en sociaal-emotionele problemen door digitaal onderwijs en ook kinderen met een groeiende psychische problematiek. Zo laat de Kindertelefoon in januari 2021 weten dat zij ten opzichte van de eerste lockdown 31% meer gesprekken voeren over eenzaamheid en 21% meer over emotionele problemen.

De coronacrisis leidt ook tot een verslechtering van gezond gedrag, zo blijkt zowel uit landelijk als regionaal onderzoek (GGD). Eén op de drie Utrechters beweegt (veel) minder en 13% eet (veel) minder gezond. Vragen hierover werden voorgelegd aan het Bewonerspanel, een groot online panel van inwoners van de gemeente Utrecht die enkele malen per jaar een vragenlijst invullen. Eén op de vijf leden van dit panel geeft aan (bijna) nooit meer goed te slapen. Wat betreft roken en drinken: mensen die al rookten, roken meer en vanwege beperkte uitgaansmogelijkheden is de consumptie van alcohol juist lager.

Zwaardere/complexere vragen in de zorg, zorg wordt nog steeds gemeden

In 2020 bewoog het aantal mensen dat een beroep deed op zorg in Utrecht grotendeels mee met de genomen maatregelen. Het aantal zorgmeldingen

(jeugd en wmo) loopt sinds eind 2020 weer op. De zorgvraag is vaker zwaarder en complexer van karakter dan voorheen. De zorgtrajecten duren bovendien langer. Buurtteams geven aan dat het afgelopen jaar een aantal groepen intensievere ondersteuning nodig had: mantelzorgers en mensen met angstproblematiek.

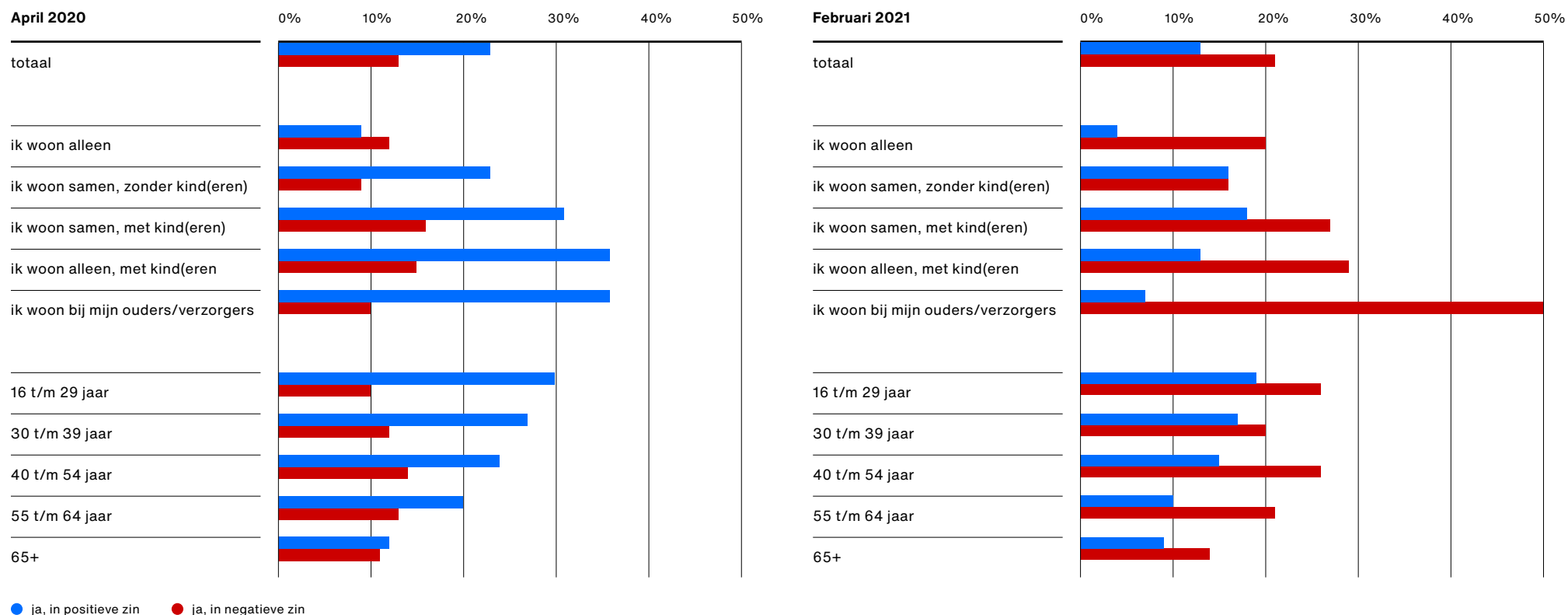
Utrechtse professionals signaleren begin 2021 een stijging van overbelaste of angstige gezinnen en van sombere, depressieve en eenzame kinderen en jongeren. Dit beeld wordt bevestigd door het Bewonerspanel. De meest recente peiling (februari 2021) toont een verslechtering van sfeer in Utrechtse huishoudens (figuur 5). Bijna alle panelleden die mantelzorg verlenen (93%) ervaren de gevolgen van corona, wat het geven van mantelzorg bemoeilijkt.

De coronacrisis leidt in de zorg tot veel uitstel. Het RIVM schat in dat annulering en uitstel van de zorg in de eerste golf hebben geleid tot een verlies van ongeveer 50.000 gezonde levensjaren. Ook de leden van het Bewonerspanel melden dat zij vaak de zorg mijden: een jaar na de uitbraak van corona gaat rond de helft van de bewoners liever niet naar de huisarts of naar het ziekenhuis.

De leden van het Bewonerspanel melden dat zij de zorg mijden: een jaar na de uitbraak van corona gaat rond de helft van de bewoners liever niet naar de huisarts of naar het ziekenhuis.

FIGUUR 5. Is de sfeer in uw huishouden veranderd sinds de maatregelen om het coronavirus te bestrijden?

De meest recente peiling (februari 2021) toont een forse verslechtering van sfeer in Utrechtse huishoudens ten opzichte van april 2020. Bron: Bewonerspanel, gemeente Utrecht

Ook positieve ervaringen met betrekking tot gezondheid en zorg

De coronamaatregelen zorgen bij een aantal groepen ook voor positieve ervaringen. Zorginstellingen in Utrecht zien mensen met GGZ-problematiek en dak- en thuislozen die baat hebben bij minder prikkels. Het gebruik van

digitale middelen in de zorg neemt toe: jonge mantelzorgers hebben meer contact met elkaar, online bijeenkomsten zijn laagdrempeliger. Een deel van de wachtlijst voor hulp in de huishouding is weggewerkt: veel mensen uit de horeca en de luchtvaartbranche hebben zich hiervoor aangemeld.

Meer Utrechters helpen buurtgenoten (partners in de stad zien hiertussen opvallend meer jongeren). De samenwerking in de stad tussen organisaties en tussen organisaties en bewoners is verbeterd. De ervaring is dat de toename in hulpvaardigheid van bewoners ook in 2021 nog doorloopt.

Culturele en maatschappelijke voorzieningen in de problemen

Een stad als Utrecht kent een groot aantal culturele en maatschappelijke voorzieningen met een lokaal, maar vaak ook regionaal of landelijk verzorgingsgebied. De effecten van de coronamaatregelen zijn ingrijpend voor de grotere commerciële voorzieningen die een terugloop in bezoekersaantallen zagen. Dat geldt bijvoorbeeld voor TivoliVredenburg (halvering van bezoekers) en het Spoorwegmuseum (tweede derde minder bezoekers).

Daarnaast zijn er voorzieningen met een lokale functie, die veelal draaien op vrijwilligers en een beperkte reserve hebben. Deze voorzieningen raken eveneens in de problemen en doen in toenemende mate een beroep op noodsteun. Er zijn ook voorzieningen die helemaal niet in aanmerking komen voor noodsteun, zoals de bibliotheek en kerken.

De crisis heeft zowel positieve als negatieve effecten op het inkomen

De crisis raakt veel Nederlanders en Utrechters direct in de portemonnee. Een grote groep mensen heeft echter ook een stabiel of groeiend inkomen en geeft tijdens de lockdown weinig geld uit. SCP (landelijk) en gemeente (Bewonerspanel) meten sinds het begin van de crisis de verandering in de inkomens van huishoudens. De negatieve inkomenseffecten zijn bijna even groot als de positieve effecten (figuren 6 en 7).

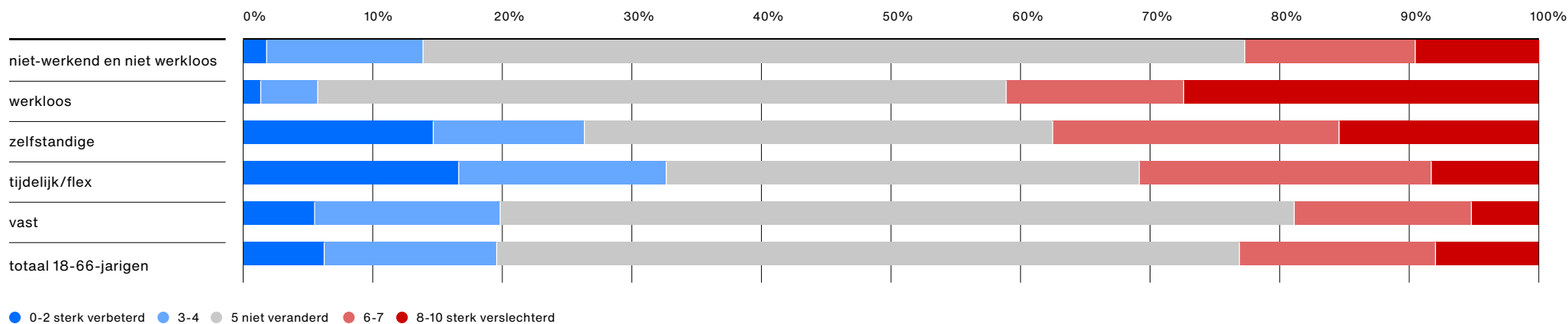

Toch zijn er zowel landelijk als lokaal wel degelijk signalen dat een aantal groepen stevig in inkomen achteruit is gegaan of zal gaan en daarmee in de financiële problemen dreigt te komen. Kwetsbare groepen zijn werkenden met een laag inkomen (jongeren en volwassenen zonder startkwalificatie, studenten, mensen met een arbeidsbeperking, arbeidsmigranten). Zij hebben vaak een flexibel arbeidscontract en worden sneller werkloos. Een derde van alle werknemers in de arbeidsmarktregio Midden-Utrecht had in mei 2020 een flexibel contract (UWV).

Jongeren die net afgestudeerd zijn vinden lastiger een baan, vooral zij die komen van praktijkonderwijs, voortgezet speciaal onderwijs en mbo (tot niveau 2). Vooralsnog lijken de werknemers in de maakindustrie op Lage Weide minder getroffen door de crisis.

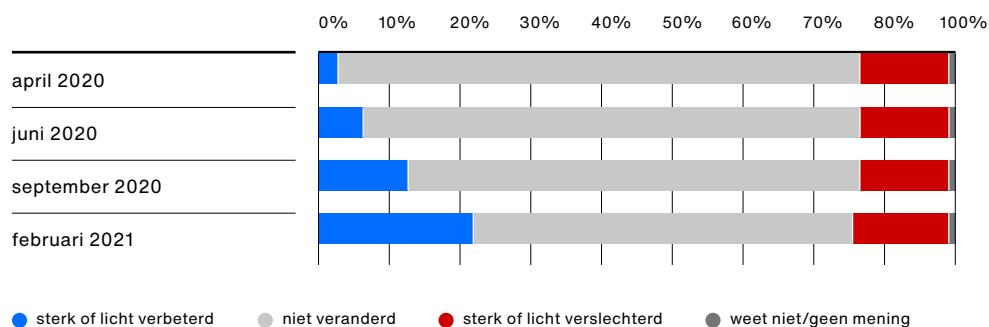
FIGUUR 6. Zelfgerapporteerde verandering in huishoudensinkomen sinds begin 2020, mensen van 18-66 jaar, oktober 2020 (in procenten, n (totaal) = 1333)

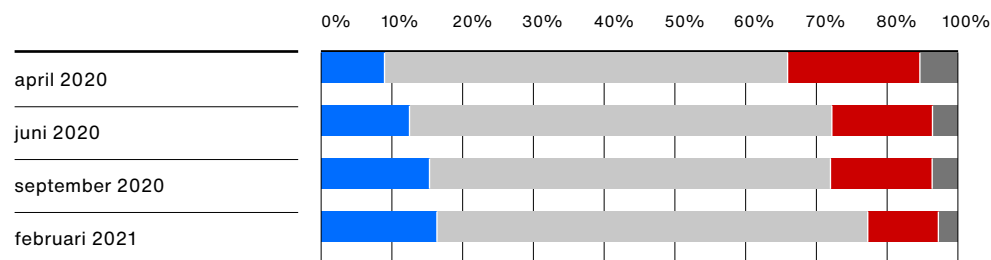
Deze figuur laat zien dat er huishoudens zijn die er financieel op achteruit zijn gegaan. Tegelijkertijd is er een aanzienlijke groep huishoudens met een stabiel of groeiend inkomen. Bron: SCP

FIGUUR 7A. Wat is er sinds 12 maart 2020 gebeurd met uw eigen inkomen?

FIGUUR 7B. Wat verwacht u dat de komende zes maanden gebeurt met uw eigen inkomen?

Deze figuren laten zien dat er zowel mensen zijn met een verslechterd inkomen als mensen met sterk of licht verbeterde inkomens. Bron: Bewonerspanel, gemeente Utrecht

Zzp'ers en kleine en middelgrote ondernemers hebben relatief vaak inkomensdaling

Zoals eerder gezegd komen met name zzp'ers en kleine en middelgrote ondernemers in de problemen. Utrechts onderzoek onder de ontvangers van de Tozo-regeling toont aan dat 23% niet in het levensonderhoud kan voorzien en 59% nog maar net. Bijna de helft (47%) heeft schulden of betalingsachterstanden. Een impactmeting onder Utrechtse ondernemers (regio) toont dat driekwart (77%) op enige manier last heeft van de crisis of verwacht op termijn diverse effecten voor de bedrijfsvoering. Opvallend genoeg nam driekwart geen enkele stap voor financiële steun.

Voor mensen in langdurige armoede is het nog lastiger er bovenop te komen

De totale omvang van armoede in Utrecht is al enkele jaren stabiel, zo geeft de Utrecht Monitor aan. Langdurige armoede (meer dan 4 jaar) nam in omvang vóór corona elk jaar al licht toe. De huidige crisis maakt de kans dat huishoudens uit de armoede komen kleiner en de kans dat hun problemen (waaronder het risico op schulden) toenemen groter. In Utrecht leven rond de 5.200 huishoudens al vier jaar of langer van een inkomen op bijstandsniveau (101% van het wettelijk sociaal minimum). Eén op de vijf arme huishoudens in Utrecht woont in Overvecht.

Zowel gemeente als partners in de stad geven aan dat er op dit moment nog geen verdere toename van armoede en schulden zichtbaar is. Er lijkt op het eerste gezicht niet veel veranderd sinds de eerste periode van de coronacrisis. Er zijn nog nooit zo weinig faillissementen geweest, minder mensen melden zich bij schuldhulpverlening en armoederegelingen worden (nog) niet vaker gebruikt. Van de leden van het Bewonerspanel komt momenteel

56% rond of houdt een beetje geld over; 29% spaart zelfs veel. Ook de Nederlandse bank ziet mensen veel sparen.

Er zijn voldoende signalen dat 'onder water' veel mensen in de problemen zijn gekomen of nog gaan komen door een terugval in inkomen.

Veel zorgen dat er toch veel mensen in de problemen zijn of komen

Tegelijkertijd zijn er in Utrecht ook voldoende signalen dat er 'onder water' veel mensen in de problemen zijn gekomen of nog gaan komen door een terugval in inkomen. Maatschappelijke partners signaleren meer mensen die in de knel komen door verlies van werk en toename van betalingsachterstanden. Hierdoor ontstaat een groot risico voor het oplopen van schulden.

Mensen met financiële problemen trekken vaak laat aan de bel. Gemiddeld duurt het vijf jaar voordat mensen met schulden hulp zoeken. Ervaring leert dat persoonlijk contact en zelf mensen direct opzoeken van groot belang is om schulden vroeg te signaleren. Daarmee kunnen vaak ernstiger problemen voorkomen worden. Nu is dat extra moeilijk door de lockdown.

Leervertragingen in het onderwijs en een forse verhoging van de werkdruk

Onderwijs op afstand duurt langer. Daardoor zijn de effecten hiervan groter dan eerder in beeld gebracht. Het SCP constateert (februari) dat de schoolsluiting ingrijpend is en zowel cognitieve als sociaal-emotionele effecten heeft.

Utrechts onderzoek toont twee à drie maanden leervertraging bij leerlingen in groep 5/6/7. In het voortgezet onderwijs zijn de effecten het meest zichtbaar in het praktijkonderwijs en het beroepsgerichte deel van het vmbo. Dat komt vooral door uitval van stages en praktijkgerichte vakken.

De opgelopen leervertraging in het basisonderwijs is 60% groter bij leerlingen uit gezinnen met een lage sociaaleconomische status. Deze is moeilijk in te lopen en kan een langdurig economisch effect hebben. De druk op het onderwijs is hoog: in een tijd van lerarentekort ervaart 59% van de docenten momenteel meer werkstress, 16% voelt zich uitgeput, 11% zit tegen een burn-out aan.

Positieve effecten zijn er ook: het onderwijs zet massaal digitale middelen in, leerlingen en docenten doen nieuwe vaardigheden op, zoals het geven van online college of het zelf indelen van schooldagen. Het aantal aanmeldingen in het hbo groeide met 10%, met name in tekortsectoren onderwijs, zorg en techniek.

Lagere sportdeelname door corona en lastig te bereiken groepen haken als eerste af

Zoals gezegd hebben de coronamaatregelen impact op beweeggedrag en daarmee ook op sportactiviteiten: ruim twee derde (71%) van de leden van het Bewonerspanel sport inmiddels niet meer bij een club, vereniging of fitnessschool waar zij dat eerder wel deden. Een kwart sport wel vaker in de openbare ruimte.

De afdeling Sport van de gemeente Utrecht krijgt signalen dat kwetsbare Utrechters uit beeld raken van sportvoorzieningen. Buurtsportcoaches zien veel minder ouderen, mensen met een minder goede gezondheid, maar ook

jongeren. Het gaat om een groep mensen die al lastig te bereiken was en als eerste afhaakt op het moment dat het (tijdelijk) niet kan.

Er zijn zorgen over de Utrechtse sportverenigingen als het gaat om ledenbehoud en de financiële situatie. Tot nu toe tonen zij zich veerkrachtig, maar een vitaliteitsscan (van SportUtrecht, voor de lockdown van december) laat zien dat met name grote (>1000 leden) en kleine verenigingen (<100 leden) lijden onder de crisis. De verenigingen teren in op reserves en investeringen. De bezoekersaantallen van de Utrechtse zwembaden halveerden in 2020.

Wat gaan bewoners in de periode na corona daarmee doen? De helft van de panelleden van het Bewonerspanel geeft aan dat zij in de toekomst het sporten en bewegen anders in willen richten door de opgedane ervaringen tijdens de lockdown.

Utrechters denken in de toekomst sporten en bewegen anders in te richten door de opgedane ervaringen tijdens de lockdown.

Jongeren en jongvolwassenen hebben extra veel last van de crisis

Inmiddels bevestigt een groot aantal onderzoeken dat jongeren en jongvolwassenen, meer dan andere leeftijdsgroepen, extra veel last hebben van de crisis (Struijs, 2020; I&O Research 2020; Maastricht UMC+, 2020, ResearchNED, 2021, Trimbos-instituut, RIVM, Eveline Crone, hoogleraar ontwikkelingspsychologie). Zij ervaren fors veel meer mentale gezondheidsproblemen, die elke maand verergeren (figuur 8).

Het (tijdelijk) sluiten van het onderwijs is ingrijpend en heeft meer impact op leerlingen en studenten dan vooraf verwacht. Grote groepen jongeren kunnen zich niet goed ontwikkelen tijdens hun pubertijd, studie en vroege fases van hun carrière. Hoe lang deze effecten doorwerken is nog onduidelijk. Naar verwachting zijn de effecten nog jaren zichtbaar bij jongeren die in een kwetsbare situatie zitten vanwege de stapeling van diverse problemen. In Utrecht bevestigen jongeren, de onderwijssector en partners in de stad deze bevindingen.

Bij jongeren vindt een stapeling van effecten plaats

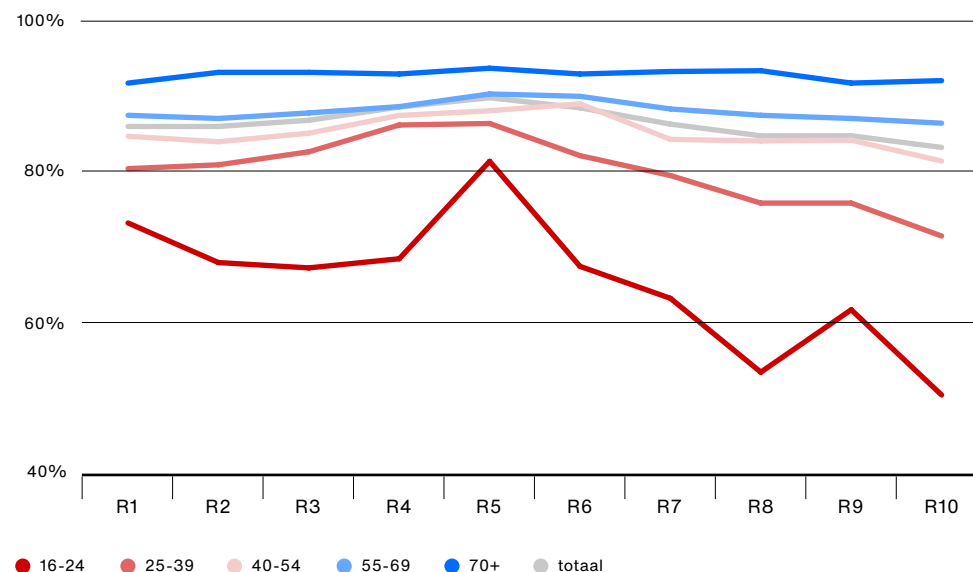
Onder een deel van jeugd tot 18 jaar en jongvolwassenen stapelt problematiek: huiselijk geweld, GGZ-problematiek, schulden, armoede, geringe opleiding, beperkte kansen op de arbeidsmarkt, gezondheidsproblemen, overlast en criminaliteit. De crisis vergroot problematiek die er vaak al was.

Gegevens van zorgpartners tonen eind 2020 een verdubbeling (op sommige plekken) van het aantal aanmeldingen voor specialistische jeugdhulp. Het gaat meer om jongeren dan om kinderen, een groep die een tijd relatief weinig is aangemeld. Hulpverleners constateren vaker stevige problematiek zoals depressie, angst, (game-)verslaving en schoolverzuim. Ook bij jongeren/gezinnen die al in zorg waren wordt problematiek zwaarder. Veiligheidspartners zien een groeiende jonge aanwas en doorgroeiers in de criminaliteit.

FIGUUR 8. Aandeel per leeftijdsgroep dat aangeeft psychisch gezond te zijn

Maandelijks meting onder Nederlandse bevolking, Ronde 1 (R1) april 2020 tot Ronde 10 (R10) februari 2021

Deze grafiek toont dat de psychische gezondheid sinds corona vooral is afgenomen onder jongere leeftijdsgroepen. Bron: RIVM

2.4 Veiligheid, leefbaarheid en sociale samenhang

Totale criminaliteit gedaald; jongerenoverlast en cybercrime nemen toe

De geregistreerde criminaliteit in Utrecht is in 2020 zo'n 10% lager dan in 2019. Daarbij is een aantal opvallende ontwikkelingen. Er is een toename met 71% van het aantal door de politie geregistreerde incidenten met jongerenoverlast (ca. 6.500 registraties in 2020). Deze registraties zijn deels gebaseerd op meldingen van burgers en deels op eigen bevindingen van de politie.

De cijfers rondom cybercrime en fraude (digitale criminaliteit) namen explosief toe, in totaal 2020 met 38%. Daarbinnen lopen cijfers sterk uiteen en zijn er grote uitschieters:

- Meer fraude met online handel (+11%)
- Toename van identiteitsfraude (+74%)
- De cybercrime is in 2020 bijna verdubbeld, met een toename van 93% (van 86 naar 166 aangiften)

Cybercrime is een relatief nieuwe vorm van digitale (vaak georganiseerde) criminaliteit, die tijdens de coronacrisis een opmars heeft gemaakt en misbruik maakt van personen en bedrijven. Uit de cijfers blijkt dat deze vormen van criminaliteit toenemen. Daarbij geldt dat de meldings- en aangiftebereidheid bij deze vormen van criminaliteit laag is, waardoor de werkelijke omvang waarschijnlijk veel hoger is. Alle vormen van digitale criminaliteit hebben een grote impact op het slachtoffer. Er zijn vaak enorme schadebedragen mee gemoeid.

Het aantal geregistreerde misdrijven huiselijk geweld lag in 2020 12% lager dan in 2019. De vrees bestaat dat kwetsbare gezinnen door de lockdown niet goed in beeld zijn bij de hulpverlening. Wel zijn er meer overlastmeldingen en meer registraties over verwarde en overspannen personen in combinatie met GGZ en andere problematiek.

Er is een forse toename van het aantal demonstraties in de stad (van 221 in 2019 naar 445 in 2020). Dit zijn voor een deel ontwikkelingen die samenhangen met de coronacrisis. Van de 445 demonstraties in 2020 waren er 47 verbonden met corona.

Zorgen over verharding en polarisatie

Vanuit het netwerk in de stad zijn er toenemende signalen dat de voedingsbodem voor polarisatie toeneemt bij bepaalde groepen en individuen in de Utrechtse samenleving. Dat heeft te maken met een gebrek aan perspectief en een (gevoel van) ervaren onrecht. De problematiek groeit en wordt mede veroorzaakt door de (duur van) coronamaatregelen. In 2020 zijn 103 signalen ontvangen op het gebied van radicalisering.

In 2019 ging het om 96 signalen. Van het aantal signalen in 2020 waren er 67 in het tweede kwartaal. Dit aantal is vermoedelijk beïnvloed door contactbeperkingen vanwege de lockdown.

Ook groeit het aantal mensen dat complottheorieën aanhangt en anti-overheidssentimenten heeft. Dat blijkt uit een verharding in gedrag en een toename van zorgelijke uitingen, onder meer op social media. De coronacrisis heeft laten zien hoe gevoelig de gedigitaliseerde samenleving is voor verstoring van de gewone gang van zaken via online opruiing en oproepen tot protesten. Het gebruik van social media werkt hierbij als een katalysator.

Ondermijning ligt op de loer

De huidige coronacrisis biedt een grotere voedingsbodem voor (drugs-) criminaliteit als gevolg van economisch en/of maatschappelijk verslechterende omstandigheden bij sociaal kwetsbare personen, gezinnen en ondernemers. Inwoners en bedrijven met schulden, kansarme of kwetsbare jongeren zijn daarbij een gemakkelijk doelwit voor de georganiseerde criminaliteit. Leegstaande panden worden als dekmantel gebruikt voor ondermijnende activiteiten.

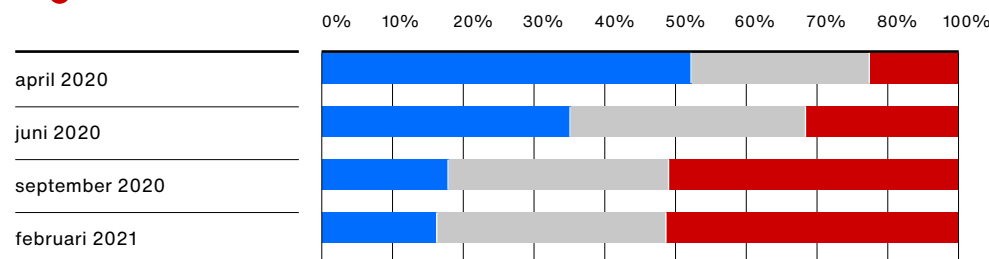
De ontwrichtende effecten hiervan op de maatschappij zijn groot: de leefbaarheid in de wijken komt onder druk, de verloedering neemt toe en de sociale samenhang neemt af. Het is daarom van belang om de groepen die hiervoor gevoelig zijn sneller in beeld te krijgen (vroegsignalering) en daar waar nodig te steunen en betere perspectieven te bieden.

Saamhorigheid in de samenleving daalt, vertrouwen in de politiek nog steeds hoger dan voor de crisis

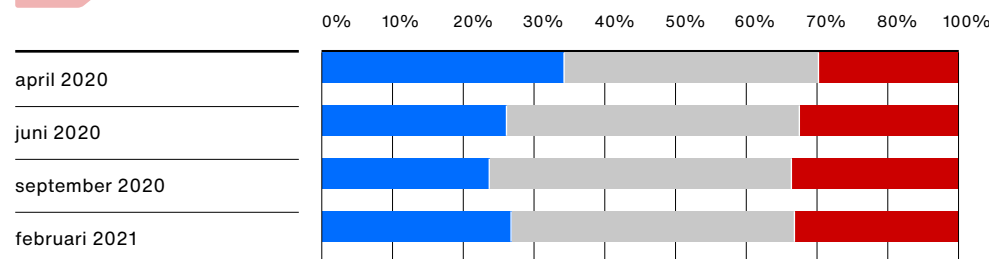
Tijdens de eerste lockdown gaf de helft van de Utrechtse panelleden (58%) aan meer saamhorigheid in de samenleving te ervaren. In de periode daarna is dit aandeel afgenomen naar 18% in februari 2021. Het aantal panelleden dat aangeeft zich extra in te zetten voor een ander daalde minder hard: van 38% in april 2020 tot 30% in februari 2021.

FIGUUR 9A. Ik ervaar meer saamhorigheid in de samenleving

FIGUUR 9B. Ik zet mezelf extra in voor anderen

● (helemaal) mee eens ● niet mee eens/niet mee oneens ● (helemaal) niet mee eens

Deze figuren tonen aan hoe mensen saamhorigheid in de samenleving ervaren en zichzelf inzetten voor anderen. Bron: Bewonerspanel Utrecht

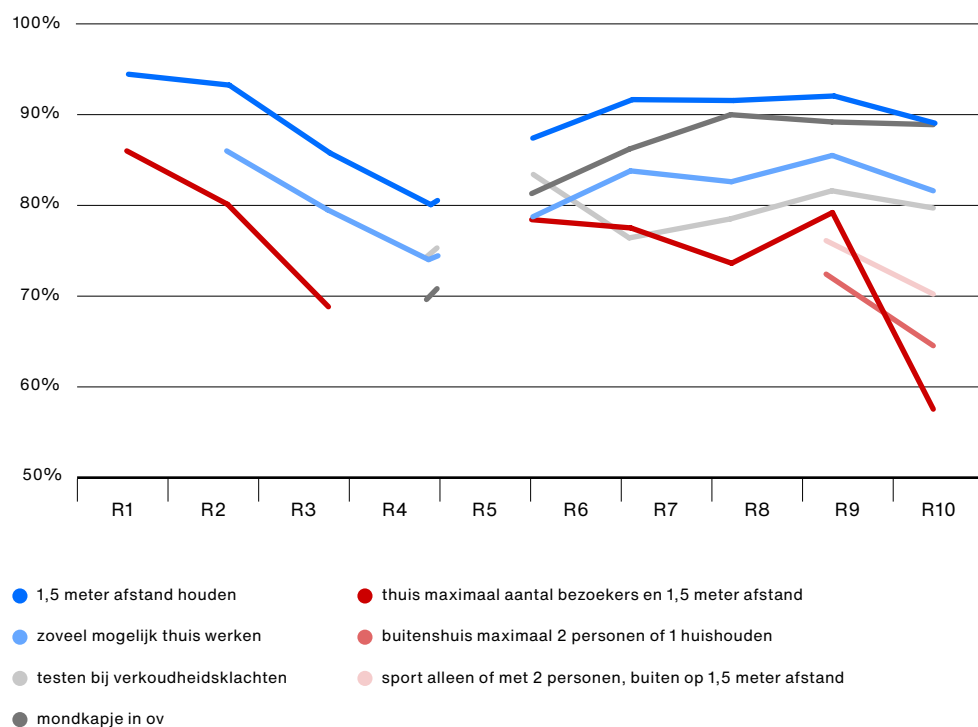
Het vertrouwen in de politiek is gedaald, maar is nog wel hoger dan voor crisis. Gegevens uit de regio Utrecht laten zien dat het vertrouwen het meest daalde bij 16-39-jarigen (-23% tussen augustus en januari ten opzichte van -15% in totaal). Er is sprake van een verdeelde samenleving als het gaat om een oordeel over de betrouwbaarheid van overheid en instellingen als RIVM

en GGD. Die verdeling loopt langs klassieke scheidslijnen van gezondheid, inkomen, opleiding, en werkzekerheid.

FIGUUR 10. Draagvlak corona-maatregelen Nederlandse bevolking

Ronde 1 (R1) april 2020 tot Ronde 10 (R10) februari 2021

Deze figuur over het draagvlak van de corona-maatregelen toont dat de contactmaatregelen in draagvlak verliezen. Bron: RIVM

Bij het begin van de coronacrisis was een stijging zichtbaar in het vertrouwen in de medemens en de overheid. Die stijging lijkt af te nemen, maar het vertrouwen is nog steeds relatief hoog.

Draagvlak voor maatregelen hoog; draagvlak voor de thuisbezoekregeling is flink gedaald

In de meest recente landelijke peiling van het RIVM (februari 2020) staat de grote meerderheid nog steeds achter de hygiënemaatregelen (85%-92%). Bezoekmaatregelen hebben minder draagvlak (56%-78%). De avondklok kan rekenen op steun van 71% van de bevolking. Vooral het draagvlak voor de thuisbezoekmaatregel daalt van 79% naar 57% ten opzichte van de peiling in januari 2021. De verwachting is dat het draagvlak voor de avondklok nog met 23% zal dalen als deze nog een half jaar aanhoudt (hoogste verwachte daling van alle maatregelen).

2.5 Verstedelijking en fysieke leefomgeving

Utrecht blijft groeien

De coronapandemie heeft een grote invloed op de bevolkingsontwikkeling van Utrecht: in 2020 overleden 143 meer mensen dan in 2019 en vestigden zich 1800 minder mensen uit het buitenland dan vorig jaar. Met name door deze lagere immigratie groeide de bevolking in 2020 minder snel dan de jaren ervoor. Op 1 januari 2021 had Utrecht 359.500 inwoners. Het afgelopen jaar groeide de stad met 1.636 inwoners. Dit is een lagere groei dan in de afgelopen jaren: tussen 2015 en 2019 was dat aantal tussen de 4.100 en 5.400 inwoners per jaar.

Naast de lagere immigratie is ook het toegenomen vertrek naar elders in Nederland een oorzaak van de lagere groei: er vertrokken 2.153 meer mensen uit de stad dan er vanuit andere Nederlandse gemeenten naar Utrecht kwamen. Van deze ontwikkeling is onbekend in hoeverre deze samenhangt met de coronacrisis. Er is (nog) geen effect van de pandemie zichtbaar op het aantal geboortes. Utrecht is de stad met de hoogste natuurlijke aanwas (geboorte minus sterfte) van alle steden in Nederland.

Alle grote steden groeien minder hard dan vóór corona

Utrecht groeide het afgelopen decennium het hardst van de G4-steden (in verhouding tot de bevolkingsomvang). Alle grote steden in Nederland kenden in 2020 een lagere groei. Utrecht bleef met een groei van 0,5% nog wel boven het landelijke groeipercentage van 0,4%. Dit geldt niet voor de andere G4-steden: in Amsterdam viel de bevolkingsgroei in 2020 nagenoeg stil.

Utrecht zal de komende jaren blijven doorgroeien. Volgens de gemeentelijke bevolkingsprognose uit 2020 passeert Utrecht in 2027 de grens van 400.000 inwoners. Echter vanwege de coronapandemie is de groei van de stad de eerstkomende jaren onzeker. Het CBS verwacht dat Nederland ook in 2021 een lagere groei zal meemaken. In de jaren 2022 en 2023 groeien de prognosecijfers dan weer naar het oude niveau. Voor Utrecht zou dit kunnen betekenen dat de grens van 400.000 inwoners een jaar later wordt bereikt. De groei op lange termijn blijft naar verwachting hetzelfde, wat betekent dat Utrecht in 2040 de 450.000 inwoners bereikt. Het effect van corona op de bevolkingsgroei laat zich echter moeilijk voorspellen.

Minder mobiliteit: (snor)fiets (-1/3), U-OV (-2/3), motorvoertuigen (-1/3)

Het doordeweeks gebruik van het U-openbaar vervoer (tram en bus) nam in coronatijd ten opzichte van dezelfde periode in 2019/2020 gemiddeld met twee derde af. Het (snor-)fietsgebruik is dagelijks gemeten op vijf meetpunten in de stad. Sinds corona daalde het gebruik van (snor-)fietsen met een derde ten opzichte van diezelfde periode het jaar ervoor.

Voor het autogebruik is ook op vijf punten gemeten (werkdagen en excl. vakanties). Het gebruik van motorvoertuigen liet eveneens een daling zien: een afname in het tweede, derde en vierde kwartaal gemiddeld met bijna een derde ten opzichte van 2019.

De veranderende patronen van werken, wonen en verplaatsen hebben grote gevolgen voor het gebruik van de fysieke omgeving. Mensen blijven meer thuis en verplaatsen zich minder. Van alle vervoersvormen, geven leden van het Bewonerspanel aan de hoogste drempel te ervaren bij het gebruik van het openbaar vervoer.

Gewenste veranderingen op het gebied van mobiliteit zijn vertraagd. Maar naar aanleiding van corona zijn wel versneld afspraken gemaakt met werkgevers en onderwijsinstellingen over het mijden van de spits en de spreiding van mobiliteit.

Koopwoningen 9,4% duurder; doorstroming huurmarkt stagneert

De druk op de koopmarkt blijft hoog en lijkt vooralsnog niet geraakt door corona. Koopprijzen blijven stijgen (2020: +9,4%), mede door een lagere hypotheekrente. Huurprijzen blijven gelijk, maar de doorstroming stagneert en de wachtlijsten voor sociale huurwoningen lopen op. Er is een toename van het aantal daklozen (met name onder arbeidsmigranten).

Aantal duurzaamheidsleningen 77% hoger dan in 2019; meer zonnepanelen

Meer thuis zijn betekent meer aandacht voor woningkwaliteit en energiebesparing. Dat geldt zeker voor Utrechters die door corona meer spaargeld hebben. Het aantal duurzaamheidsleningen is in 2020 77% hoger dan in 2019. Er is in 2020 meer duurzame energie opgewekt: het aantal daken met zonnepanelen steeg van 13% naar 17% (Smartdodo's).

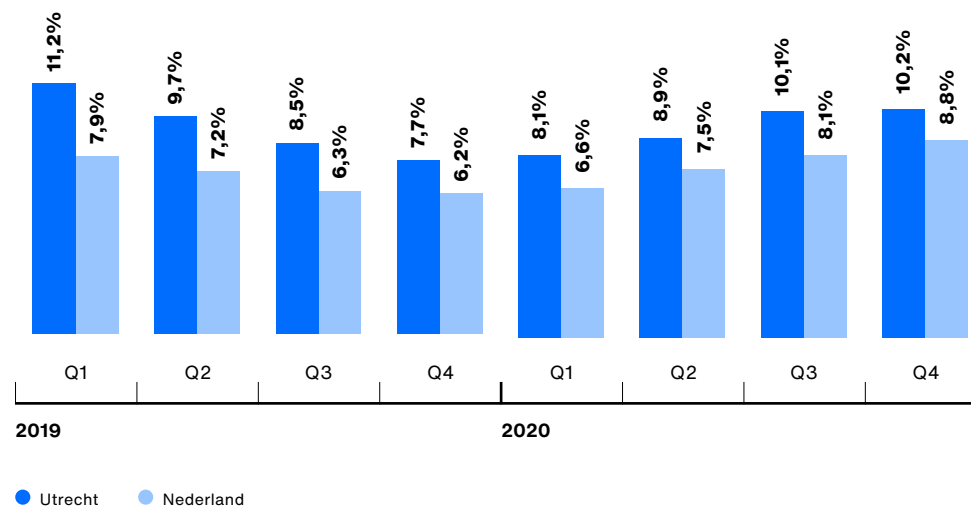
Toename gebruik en herwaardering van openbare ruimte en groen in de buurt

Utrechters gaan vaker naar buiten voor een ommetje. Twee derde van hen vindt dat de coronacrisis duidelijk heeft gemaakt dat er in Nederland meer behoefte is aan groen en natuur in de eigen buurt (Motivaction). Meer ommetjes betekent meer drukte in de openbare ruimte. De behoefte en waardering voor openbare ruimte en groen is toegenomen, al pakt dit per wijk verschillend uit. Het is niet alleen druk met mensen, maar het heeft ook effect op de kwaliteit voor beleving en ontspanning, op de biodiversiteit en de recreatieve en beweegmogelijkheden. Door minder verkeersbewegingen is de luchtkwaliteit verbeterd en is er minder geluidsoverlast.

Uit het Utrechtse Bewonerspanel blijkt dat een jaar corona een grote invloed lijkt te hebben op het gedrag van mensen nadat de beperkende maatregelen zijn opgeheven. Zo geven veel respondenten aan na corona vaker thuis te gaan werken, vaker te gaan wandelen in de buurt en vaker familie te bezoeken. Ook lijkt er bijvoorbeeld op vervoermiddelkeuze het een en ander te gaan veranderen volgens de huidige inschatting van panelleden (zie figuur 11).

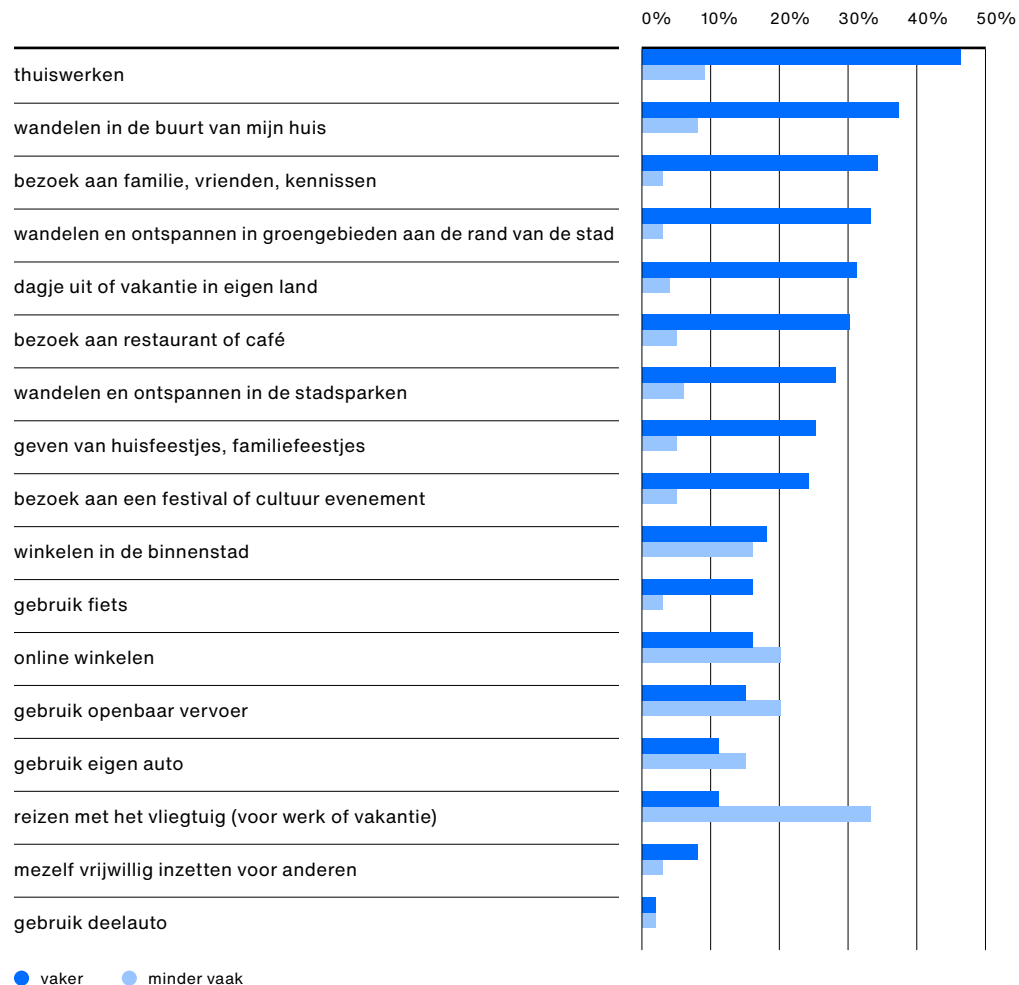
FIGUUR 11. Prijsindex bestaande koopwoningen, per kwartaal
Ontwikkeling t.o.v. voorgaand jaar

Deze figuur laat zien dat de huizenprijzen van bestaande koopwoningen in Utrecht de afgelopen 2 jaar elk kwartaal harder stegen dan gemiddeld in Nederland. Sinds corona stijgen de huizenprijzen harder. Bron: NVM

FIGUUR 12. Verwacht u in het jaar nadat de coronamaatregelen zijn opgeheven het volgende vaker, even vaak of minder vaak te doen dan voor corona (dus vóór 12 maart 2020)?

Uit deze tabel blijkt dat een jaar corona een grote invloed lijkt te hebben op het gedrag van mensen nadat de beperkende maatregelen zijn opgeheven. Bron: Bewonerspanel februari 2021, gemeente Utrecht

Uit voorgaande analyse komt het volgende samenvattende beeld naar voren:

Utrecht is een veerkrachtige stad, want kent een hoge brede welvaart en is sociaaleconomisch sterk. Utrecht kent een gunstige economische structuur met een grote vertegenwoordiging van de groeisectoren zorg, life sciences, overheid en techniek. De bevolking is relatief jong en hoog opgeleid.

De effecten op de arbeidsmarkt door corona zijn vooralsnog beperkt. Het beroep op WW en bijstand nam aanvankelijk fors toe, maar sinds de zomer van 2020 blijft dit redelijk constant. De getroffen groepen zijn de bekende groepen met een onzekere arbeidspositie, en nieuwe groepen als jongeren, zzp'ers en een deel van de mkb-ondernemers. De problematiek speelt met name in sectoren horeca, retail, cultuur, persoonlijke dienstverlening, schoonmaakbranche en evenementen.

De saamhorigheid in de samenleving is toegenomen sinds de crisis, maar het aandeel mensen dat meer saamhorigheid en vertrouwen ervaart neemt nu af. Tegelijkertijd is een verscherping van de scheidslijnen in de stad zichtbaar. Er zijn signalen dat de polarisatie in de samenleving toeneemt, wat zichtbaar wordt in het aantal rellen en demonstraties. Het risico op een toename van ondermijning neemt toe door polarisatie, economische kwetsbaarheid van groepen en leegstaand vastgoed.

Door corona vindt de al eerder ingezette omvormingen van centrumgebieden nu versneld plaats. De versnelde veranderingen in de binnenstad kunnen een risico vormen voor leefbaarheid van de binnenstad en het vestigingsklimaat van de stad in algemene zin, waarbij een aantrekkelijke binnenstad een belangrijke rol speelt. Winkeliers, ondernemers in de horeca, de eventensector en culturele en maatschappelijke voorzieningen zijn hard getroffen. Deze ontwikkelingen tellen bij elkaar op in de binnenstad.

Een aantal groepen is hard geraakt door de crisis en heeft niet de veerkracht om zelf uit deze situatie te komen door een stapeling van effecten (inkomen en armoede, leervertraging, arbeidsmarkt, (psychische) gezondheid). Die toename geldt specifiek voor de volgende groepen: jongeren, kleine ondernemers en kinderen (waarbij het vooral gaat om de langetermijneffecten).

De stad blijft de komende jaren groeien. Door de crisis is er een toename in het gebruik en de herwaardering van de openbare ruimte en groen.

Advies: samenwerken aan herstel en veerkracht

Hoe gaat Utrecht nu verder? In dit hoofdstuk staan de uitgewerkte adviezen van de Taskforce om de veerkracht van Utrecht te benutten om te werken aan herstel en om specifieke groepen en voorzieningen te ondersteunen.

3.1 Bieden van perspectief: investeren in langjarige veranderingen

Vanuit de koers Gezond Stedelijk Leven voor Iedereen investeert de gemeente in de gezonde ontwikkeling van de stad. Dat is een stad waarin woningen betaalbaar en bereikbaar zijn, voldoende voorzieningen zijn, werk voor iedereen, versneld vernieuwen in de zorg en een prettige leefomgeving. Met de Ruimtelijke Strategie Utrecht 2040 wordt daaraan gewerkt. Het college heeft bij de begroting 2021 middelen vrijgemaakt om hierin te blijven investeren als onderdeel van het herstel uit de crisis.

In de tegenslagen en veranderingen die de crisis heeft veroorzaakt, ziet de Taskforce ook kansen om door te veren naar meer kwaliteit, waarbij alertheid nodig is dat iedereen in de stad hierin meegaat. Het thuiswerken en thuis-studeren hebben de stad geleerd hoe we het midden van de spitsuren kunnen aanpakken. De dagelijkse ommetjes maken duidelijk hoe belangrijk en waardevol vergroening van de stad is. Dit zijn ook voorbeelden om versneld te werken aan Gezond Stedelijk Werken voor Iedereen en de omvorming naar een groene stad.

Gezond stedelijk leven voor iedereen

Utrechtse ambitie dat iedereen gezond en prettig kan wonen en werken in de groeiende stad:

- De groei van de stad grijpen we aan om te zorgen voor een gezonde en prettige leefomgeving voor iedereen.
- Utrecht wil een stad zijn waarin iedereen zich thuis voelt, mee kan doen en zichzelf kan zijn.
- We werken samen aan die gezonde en prettige stad: Utrecht is van ons allemaal.

Ruimtelijke Strategie Utrecht

De Ruimtelijke Strategie Utrecht zet in op de versterking van de groei van de stad en Gezond Stedelijk Leven voor Iedereen. De groei van het aantal inwoners en woningen blijft in balans met een toename van groen in de stad, een groei van banen en voorzieningen, en passende en duurzame infrastructuur voor verkeer en vervoer en met de ambities op basis van de omschakeling naar duurzame energie.

Om bij de groei de specifieke kwaliteiten van de stad te behouden kiest Utrecht voor een stad waarin alle belangrijke functies voor dagelijks gebruik dichtbij de woon- en werkomgeving te vinden zijn: Utrecht dichtbij, de tien-minutenstad.

Verstedelijking: gezonde groei

De stad blijft groeien, ondanks economische problemen in enkele sectoren als gevolg van de coronamaatregelen. In een sterk groeiende stad is het daarom nog belangrijker om hier extra alert op te zijn en te blijven sturen op het 'voor iedereen'. Dat vraagt om gerichte sturing en wellicht ook tegensturing in de ontwikkeling van de stad.

Het uitgangspunt van de groei voor een gezonde en inclusieve stad blijft overeind staan, omdat het een weg uit de crisis biedt én hard geraakte groepen kansen geeft. De Taskforce adviseert om te blijven investeren in het faciliteren van die groei op zo'n manier dat iedereen een plek heeft en mee kan blijven doen. In paragraaf 3.2 doet de Taskforce concrete aanbevelingen voor deze groepen.

Het uitgangspunt van de groei voor een gezonde en inclusieve stad blijft overeind staan, omdat het een weg uit de crisis biedt én hard geraakte groepen kansen biedt.

De gemeente heeft in 2020 ingezet op een programma om versneld te investeren in de belangrijke veranderopgaven: energie, klimaat, groen, mobiliteit, wonen, onderwijs en arbeidsmarkt. De Taskforce adviseert om deze koers te blijven volgen. Daarmee worden de negatieve effecten van de coronacrisis bestreden. Ook levert deze koers een bijdrage aan de opgaven in een groeiende stad.

Er zijn geplande investeringen naar voren gehaald en extra investeringen toegevoegd om een bijdrage te leveren aan de economische groei, toekomstbestendige werkgelegenheid en de leefbaarheid in wijken en buurten. Door gericht investeringen naar voren te halen en deze te combineren met externe geldbronnen kunnen de gewenste effecten versterkt worden.

Door een langer aanhoudende crisis is op een aantal punten de situatie nu anders dan vorig jaar, blijkt uit een aantal onderdelen uit hoofdstuk 2. De Taskforce adviseert daarom om een aantal accenten sterker te leggen in de herstelaanpak.

1. Investeer in een toekomstbestendige binnenstad

De leegstand in de binnenstad groeit. Afgelopen zomer bestond de leegstand van winkels voornamelijk uit tijdelijke leegstand door wisselingen van gebruikers, nu is de leegstand 9% gemiddeld. De leegstand neemt bovendien snel toe en is op sommige plekken bijna 20%. Dat is een gevaar voor de leefbaarheid en aantrekkelijkheid van de stad. Bovendien zijn leegstaande panden ideale plaatsen en dekmantels voor crimineel gebruik.

Zet leegstand en andere veranderingen in de binnenstad in voor een versnelde omvorming van het centrum naar een ontmoetingsplek voor iedereen.

De Taskforce adviseert om in de binnenstad niet vast te houden aan 'hoe het was'. Zet leegstand en andere veranderingen in de binnenstad in voor een versnelde omvorming van het centrum naar een ontmoetingsplek voor iedereen. Creëer een gebied met meerdere, verschillende functies, zoals bezoeken, kopen en wonen. Zo blijft de binnenstad een trekpleister voor de stad en wordt het vestigingsklimaat verbeterd. Dat is in lijn met de recent gepubliceerde omgevingsvisie Binnenstad om de binnenstad gevarieerder en robuuster te maken. Benut ook de kansen op de korte termijn, zoals de tijdelijke invulling van leegstaande panden. De Taskforce adviseert om meer geld vrij te maken voor specifiek dit gebied, in lijn met de interventies die net van start zijn gegaan. Onderzoek daarbij of een instrument als de Wijkontwikkelingsmaatschappij (VOM) behulpzaam kan zijn.

2. Versterk de openbare ruimte

De openbare ruimte en de groene gebieden worden door corona veel intensiever gebruikt dan voorheen. Door de groei van de stad is al rekening gehouden met een intensiever gebruik van deze gebieden, omdat er meer mensen bij komen. De coronamaatregelen hebben dit versneld, onder meer omdat een toenemend aantal mensen buiten beweegt en sport. Door het veranderende gedragspatroon en de toenemende bevolking verwacht de Taskforce dat ook in de nabije toekomst mensen veel gebruik blijven maken van de directe omgeving. Dat maakt het urgent om de vergroening van de stad te versnellen.

Gezien de versneld toegenomen druk(te) adviseert de Taskforce daarom om voorrang te geven aan verbetering van de openbare ruimte voor ontspanning, ontmoeting, bewegen en sport en biodiversiteit. Dit is ook de kans om de vergroening aan te grijpen voor aanpassingen met het oog op klimaatveranderingen.

Ook in de nabije toekomst zullen mensen veel gebruik blijven maken van de directe omgeving. Dit is een kans om de vergroening van de stad te versnellen.

3. Zet in op vitaal voorzieningenniveau

De gemeente heeft in 2020 ingezet op behoud van de essentiële maatschappelijke voorzieningen, onder andere voor sport en cultuur. Nu de crisis langer voortduurt, is het voor een vitaal voorzieningenniveau in de stad belangrijk om de omslag te maken van noodsteun naar steun om deze voorzieningen sterker uit de crisis te laten komen. Veel voorzieningen hebben fors ingeteerd op hun reserves en hebben daarom geen vlees meer op de botten zitten.

Veel voorzieningen hebben fors ingeteerd op hun reserves en daarom geen vlees meer op de botten.

De huidige gemeentelijke middelen dienen gericht ingezet te worden voor ondersteuning op maat. Deze steun moet essentiële voorzieningen helpen om op de langere termijn levensvatbaar te blijven. Verbreed daarnaast deze ondersteuning met enkele essentiële voorzieningen die de afgelopen periode tussen wal en schip vielen bij het toekennen van steun, zoals de bibliotheek en kerken met een openstelling voor publiek.

De Taskforce adviseert ook om ruimte te geven aan initiatieven die de stad helpen floreren zodra dat weer kan. Evenementen, beurzen en congressen leveren een belangrijke economische bijdrage om veerkrachtig uit de crisis te komen. De Taskforce adviseert om deze activiteiten te stimuleren. Vanuit het reguliere evenementenfonds kunnen bijvoorbeeld evenementen ondersteund worden.

De viering van Utrecht 900 kan als feest van verbinding hierin een vliegwiel zijn. Het feest markeert een nieuwe start en biedt nieuw perspectief voor de toekomst. De viering laat zien dat Utrecht in de afgelopen 900 jaar voor hete vuren heeft gestaan, maar altijd veerkracht getoond heeft. Concreet: gebruik het gemeentelijk budget voor het feest zo veel mogelijk om cultuurmakers en aanverwante dienstverlening aan werk en/of opdrachten te helpen.

De viering van Utrecht 900 laat zien dat Utrecht in de afgelopen 900 jaar voor hete vuren heeft gestaan, maar altijd veerkracht heeft getoond.

In de cultuursector is het wenselijk om enkele voorzieningen met een winstoogmerk te ondersteunen, zoals galerieën en culturele nachtinstanties. De Taskforce stelt voor om hiervoor het vrijgekomen geld van het ministerie van OC&W in te zetten. Dit past bij de opdracht van het Rijk om het geld - naast noodsteun - ook in te zetten voor innovatie en het weer op gang brengen van de sector. Zet ook andere extra rijksmiddelen daarvoor gericht in.

4. Help de vernieuwende ondernemer

De toekomstige economie zal andere businessmodellen kennen dan die we nu kennen, meer gericht op duurzaamheid, inclusiviteit, circulair gebruik van materialen, digitale vaardigheden, slimme vervoersoplossingen, gezondheid en veiligheid. De Regionale Ontwikkel Maatschappij (ROM), waarbij de gemeente één van de partners is, biedt ondersteuning aan ondernemers die dit nastreven, juist op deze thema's. Daarmee draagt de ROM bij aan de 70.000 toekomstbestendige banen die er in de stad bij moeten komen.

Nog voor zijn oprichting heeft de ROM meer dan 90 ondernemingen geholpen door een Corona Overbruggings Lening (COL) te verstrekken. In totaal ging dit om meer dan 18 miljoen euro. Meer dan 65% van de ondersteunde bedrijven is gehuisvest in de stad Utrecht.

De COL is een regeling in de vorm van een lening, die geheel door het Rijk bekostigd wordt. Ter opvolging van de COL heeft het Rijk besloten het fondsvermogen van de ROM's te willen versterken. Dat geldt ook voor de ROM Regio Utrecht. Het Rijk vraagt de regionale ROM-aandeelhouders het beschikbare bedrag (16 miljoen) mee te financieren. Dit geld wordt dan geïnvesteerd in toekomstbestendige sectoren en een duurzame economie. Investerings door de ROM worden altijd minimaal voor 50% aangevuld door private investeerders, zoals fondsen.

Om dit mogelijk te maken zal met de partners van de ROM de regionale cofinanciering georganiseerd moeten worden. De Taskforce adviseert daarom om de fondsbijdrage te verhogen. Dat kan door de risicoreservering op de door Utrecht ingebrachte inleg voor de ROM te verlagen.

5. Benut de kantoorleegstand

De kantorenmarkt laat na corona een gemengd beeld zien. Op sommige plekken is de druk nog altijd zeer hoog, zoals in het Stationsgebied. Op andere plekken begint de markt te ontspannen, zoals bij kantoren op bedrijfsterreinen.

De stad blijft in algemene zin populair als centraal in het land gelegen vestigingsplek en als locatie om anderen te ontmoeten. Omdat er – in tegenstelling tot de financiële crisis – flink wat investeringsgeld beschikbaar is bij ondernemingen, wordt voor deze regio geen structurele dip in de vraag naar kantoren voorzien.

Geef ruimte aan nieuwe kantoorvormen voor startende en doorgroeïende ondernemingen die behoefte hebben aan ontmoetingen en creatieve dwarsverbanden.

De Taskforce ziet wel een transformatie naar kantoren als ontmoetingsplekken. Op plekken waar kantoren beschikbaar komen, adviseert de Taskforce om nieuwe gebruikers aan te trekken. Er kan bemiddeld worden voor andere – minder kapitaalkrachtige – gebruikers, die de kwaliteit van

leven voor Utrechters bevorderen en daarmee precies passen bij de strategie van Gezond Stedelijk Leven voor Iedereen.

Ook is het interessant om juist die sectoren aan te trekken die veelbelovend zijn voor de toekomstige werkgelegenheid, namelijk zorg, ICT, bouw en onderwijs. De gemeente kan actief inspelen op de komst van nieuwe laag-drempelige kantoorvormen voor startende en doorgroeierende ondernemingen, die behoefte hebben aan ontmoetingen en innovatieve dwarsverbanden.

6. Zet in op hervormingen op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt

De Taskforce ziet kansen om het onderwijs en de arbeidsmarkt aan te passen. De coronacrisis heeft de knelpunten pijnlijk blootgelegd. Er zijn systeemveranderingen nodig voor duurzaam gelijkere kansen in het

onderwijs en op de arbeidsmarkt. De Taskforce adviseert hier een stevige lobby op in te zetten.

Hervorming onderwijs

Het Rijk (ministerie van OCW) heeft via het Nationaal Programma Onderwijs landelijk 8,5 miljard euro beschikbaar gesteld om de komende 2,5 jaar de opgelopen leervertragingen aan te pakken. Dit geld gaat grotendeels rechtstreeks naar de scholen om deze leervertraging in te lopen.

De Taskforce adviseert om deze middelen niet alleen te gebruiken voor het herstel van leervertragingen, maar ook om de kansenongelijkheid op de lange termijn terug te dringen. Dat betekent dat de gemeente hierover in gesprek gaat met de schoolbesturen en het Rijk. Alle betrokkenen hebben een gezamenlijk belang om gelijke kansen te bieden aan ieder kind. Ze delen ook de verantwoordelijkheid om hierin samen op te trekken. Dat vraagt om te kijken naar systeemkeuzes, zoals toegang tot een pedagogische voorziening voor alle jonge kinderen en het verbeteren van doorstroom en overgangen in het onderwijs. Dat geldt ook voor de begeleiding naar kansrijke beroepen.

Gebruik de financiële steun van het Rijk niet alleen voor herstel van leervertragingen, maar ook om duurzame doorbraken tot stand te brengen voor gelijke kansen in het onderwijs.

Hervorming arbeidsmarkt

De coronacrisis versterkt het beeld dat werknemers met flexcontracten harder geraakt worden dan andere werkenden. Dit vraagt juist nu om een sterke lobby voor de hervorming van de arbeidsmarkt, aansluitend bij de adviezen vanuit de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR) en de commissie Borstlap over de hervorming van de arbeidsmarkt. Het vernieuwen van het arbeidsmarktbeleid kan leiden tot een meer toekomstbestendig systeem. Daarin wordt bijvoorbeeld ook 'leven lang leren' vormgegeven in samenwerking met partnerorganisaties.

De Utrechtse aanpak 'Werk voor iedereen' richt de focus op toekomstbestendige sectoren, zoals techniek, overheid, onderwijs, ICT en zorg. In deze toekomstgerichte sectoren zijn op korte en lange termijn veel medewerkers nodig. Het advies is om extra op deze aanpak in te zetten en daarmee duurzaam werk te bevorderen. De Taskforce adviseert ook om actief en gericht mensen te blijven ondersteunen die als gevolg van de crisis (acuut) van werk naar werk begeleid moeten worden. Dat geldt eveneens voor mensen die al langer een uitkering krijgen.

Ook rijksmiddelen voor herstel bieden kansen om hier tot een doorbraak te komen. Voorbeelden van een dergelijke actieve aanpak zijn de Ontdekhal Utrecht, waarbij kinderen en jongeren hun talent kunnen ontdekken en ontwikkelen op het gebied van techniek en innovatie. Ook kunnen ter plekke lessen worden verzorgd. Op het gebied van de zorg is de 'Ik-zorgshop' een voorbeeld waarbij onder andere zij-instromers en mensen met een uitkering naar banen in de zorg worden (be-)geleid. 'Techgrounds' is een initiatief, waarbij mensen vanuit de arbeidsmarkt worden begeleid naar digitale beroepen voor een succesvolle carrière in de IT.

Tenslotte blijken zzp'ers en kleine ondernemers kwetsbaar te zijn op deze arbeidsmarkt. Daarom is het van belang om maatwerk te kunnen leveren (met partners) waarbij de ondernemer en zijn toekomstperspectief centraal staat. Daarbij helpt het om structurele (rijks-)middelen te verwerven voor bijvoorbeeld de regionale mobiliteitsteams, opleidingsbudgetten en de dienstverlening aan ondernemers die afhankelijk waren van de Tozo-regeling.

De Taskforce adviseert om actief en gericht mensen te ondersteunen die als gevolg van de crisis (acuut) van werk naar werk begeleid moeten worden.

3.2 Bieden van perspectief: versterking van veerkracht

De coronacrisis heeft veel groepen hard geraakt. In dit advies kijkt de Taskforce specifiek naar de groepen die niet voldoende herstelvermogen hebben. Dit leidt tot drie groepen die extra aandacht nodig hebben om hun veerkracht te versterken.

1. Jongeren en jongvolwassenen

De coronacrisis heeft op jongeren en jongvolwassenen een groter effect dan eerder verwacht. Dat geldt specifiek voor het deel van deze groep dat over minder herstelvermogen beschikt, omdat zij op verschillende vlakken al achterstanden of problemen hadden (gezondheid, onderwijs, werk, schulden, etc). Vooral bij deze groep zal het effect hardnekkiger en langduriger zijn.

Het kost meer tijd en energie om deze jongeren weer op de rit te krijgen. Het is belangrijk om met jongeren in gesprek te blijven en daar waar nodig vanuit meerdere disciplines te steunen en perspectief te bieden.

De Taskforce adviseert voortzetting van de maatregelen om bestaanszekerheid te versterken en te investeren in opleiden en de begeleiding naar duurzaam werk. Daarnaast kunnen de beschikbare rijksmiddelen optimaal ingezet worden, bijvoorbeeld door een deel van het extra geld voor welzijn in coronatijd in te zetten om initiatieven voor de jeugd uit te breiden. Deze activiteiten dienen vooral gericht te zijn op begeleiding naar stage en werk, mentale ondersteuning, jongerenwerk en aandacht voor leefstijl en ontmoeting.

Er is een risico dat juist jongeren en jongvolwassenen die hard geraakt zijn door de crisis gevoelig zijn voor toenadering vanuit het criminele circuit.

De Taskforce adviseert ook op de korte termijn extra inspanningen te doen om te voorkomen dat jongeren en jongvolwassenen zich laten verleiden door toenadering vanuit het criminele circuit. Er is een risico dat juist jongeren en jongvolwassenen die hard geraakt zijn door de crisis hier gevoelig voor zijn. De georganiseerde criminaliteit maakt daar misbruik van, bijvoorbeeld door jongeren in te zetten voor hand- en spandiensten. De zorgelijke toename van deze groep kan leiden tot een lang na-ijleffect.

Dat vraagt om extra inspanningen voor herstel en om de weerbaarheid te vergroten. Dat kan de gemeente samen uitvoeren met andere zorg- en hulpinstanties in het Zorg- en Veiligheidshuis Regio Utrecht. Op die manier gaat de gemeente actief aan de slag met de vroege signalering van deze groepen, zodat er ook sneller aan preventie gewerkt kan worden. Dat vraagt om het bieden van nieuw perspectief en om een specialistische en persoonsgebonden aanpak.

2. Zelfstandig ondernemers (zzp'ers en kleine ondernemers) in getroffen branches

Vooraf kleine ondernemers zijn hard geraakt door de crisis waardoor zij onvoldoende inkomen hebben en schulden opgebouwd hebben. De Taskforce adviseert deze groep meer te ondersteunen, in nauwe samenwerking met andere betrokken partners (banken, dienstverleners, accountants). Dat gaat

om versterking van hun onderneming, de overstap naar werk in loondienst of om- en bijscholing en bij het voorkomen en oplossen van schulden. Het doel is om te voorkomen dat zij een beroep moeten doen op de bijstand voor zelfstandigen (bbz-regeling). De Taskforce adviseert ook om specifieke regelingen beter onder de aandacht te brengen bij deze nieuwe groep, bijvoorbeeld regelingen op het gebied van armoedebestrijding.

De overheid is de laatste waar de mkb-ondernemers komen voor hulp. Schakel daarom het netwerk rondom deze ondernemers in om deze groep (beter) te bereiken.

Op het midden- en kleinbedrijf heeft de gemeente minder zicht. Deze groep meldt zich niet snel bij de gemeente. De Taskforce adviseert om daarom eerst de groep mkb'ers met financiële problemen beter in beeld te brengen. Gebruik deze verdiepingsslag om gerichte dienstverlening te bieden. De overheid is de laatste waar deze ondernemers komen voor hulp. Schakel daarom het netwerk rondom deze ondernemers in om deze groep (beter) te bereiken.

Ondernemers die door de crisis in de schulden zijn geraakt, zijn net als de hierboven genoemde groepen mogelijk gevoelig voor toenadering vanuit het criminele circuit. Het is van groot belang om een criminele carrière en investering van crimineel geld in ondernemingen te voorkomen. Deze ondernemers hebben directe ondersteuning nodig, dus het is belangrijk hiervoor middelen beschikbaar te stellen

De Taskforce adviseert om (door)startende ondernemers kansen te bieden, zeker in toekomstbestendige sectoren. De gemeente kan dit ondersteunen door het verstrekken van vergunningen. Ook kan de gemeente de veiligheid bevorderen door integriteitsonderzoeken te laten uitvoeren op basis van de wet Bibob. Hiermee werkt de gemeente aan een gezond ondernemersklimaat voor de middellange termijn.

3. Mensen met een stapeling van problemen

Bij de groep mensen die al achterstanden heeft op verschillende vlakken, komen de gevolgen van de coronacrisis boven op de problemen die er al waren. Daarbij gaat het onder meer om de verslechterde positie op de arbeidsmarkt, gezondheidsproblemen of schulden. Juist voor deze groep is het belangrijk om de eerdere maatregelen voor bestaanszekerheid te versterken. Dat betekent investeren in opleidingen en de voortzetting van de begeleiding naar duurzaam werk.

Door een uitgestelde zorgvraag tijdens de lockdown-periode ontstaat een grotere instroom in de zorg.

Door een uitgestelde zorgvraag tijdens de lockdown-periode ontstaat een grotere instroom in de zorg. Ook is er een verzwaring van de problematiek zichtbaar, die naar verwachting verder toeneemt. Het blijft belangrijk om voldoende aanvullende zorg te leveren. Ook moet verergering van de problematiek voorkomen worden, zodat zorgorganisaties goede zorg kunnen blijven bieden en de druk op hun eigen medewerkers kunnen beperken.

De Taskforce adviseert daarnaast om een deel van de extra financiële middelen vanuit het Rijk voor welzijn in coronatijd beschikbaar te stellen aan initiatieven voor kwetsbare groepen in de stad. Dat betekent extra ondersteuning voor mensen die psychisch kwetsbaar zijn, voor mensen die begeleiding nodig hebben op het gebied van leefstijl en voor mensen met een verstandelijke beperking.

De toename van de vraag naar zorg in combinatie met de tekorten in de jeugdzorg en wmo (wet maatschappelijke ondersteuning) vragen om een onverminderde lobby naar Den Haag voor voldoende financiële middelen. Daarnaast werkt de gemeente aan het beheersbaar houden van de zorgkosten op de (middel-)lange termijn.

4. Versterken van de veilige en leefbare stad

De toenemende signalen over polarisatie bij bepaalde groepen en personen door gebrek aan perspectief en (gevoel van) ervaren onrecht (anti-overheids-sentimenten) zijn zorgelijk. Het gaat om problematiek die versterkt is door corona en ook langdurig zal doorwerken.

Er zijn op de korte termijn extra maatregelen nodig om de polarisatie verder tegen te gaan. Die vormen een aanvulling op eerder genomen maatregelen om bestaanszekerheid te versterken en daarmee het perspectief te verbeteren. De Taskforce adviseert om vanuit de gemeente hier extra op in te zetten. Daarbij zijn ook betrokkenheid en geld vanuit het Rijk nodig.

Ook de verontrustende stijgende trend van cybercrime moet op korte termijn worden tegengegaan. Cybercrime en fraude zijn met een opmars bezig. Deze vormen van criminaliteit hebben in de coronatijd een extra grote groei doorgemaakt, omdat criminele organisaties misbruik maken van de kwetsbaarheid van de digitalisering van de samenleving. Met name bij afhankelijke groepen als ouderen slaan zij hard toe, maar ook bedrijven en kleine ondernemers zijn slachtoffers.

Met trainingen en voorlichting op het gebied van digitale weerbaarheid kan deze negatieve ontwikkeling gekeerd worden. Er zijn al extra stappen genomen, maar de versterking van de digitale weerbaarheid dient nu extra aandacht te krijgen. De technologie en digitale afhankelijkheid ontwikkelen zich snel en criminelen liften daarop mee.

3.3 Samen werken aan een krachtige stad

De coronacrisis zet de gemeentelijke organisatie onder druk. Maar de organisatie is ook tot veel goede dingen in staat. De samenwerking tussen de gemeentelijke organisatie en partners in de stad is intensiever geworden. Het werken vanuit opgaven in de stad heeft een impuls gekregen, zowel intern als met partnerorganisaties.

De Taskforce vindt het waardevol om die intensievere samenwerking door te zetten en de opgedane leerervaringen vast te houden. Hetzelfde geldt voor de vele initiatieven die vanuit de stad genomen zijn. Ook die energie wil de Taskforce vasthouden en versterken. De gemeente kan daaraan bijdragen door die initiatieven te erkennen en extra te waarderen.

Deze samenwerkingsverbanden bieden daarnaast een goed uitgangspunt om samen ook vorm te geven aan het herstel: de stad is deel van de oplossing om uit de crisis te komen. De veerkracht van de stad wordt het beste benut als er ook breed gedeeld eigenaarschap is in de stad.

Tegelijkertijd wordt in een crisis meer gekeken naar het leiderschap van de overheid. Dit vraagt van bestuur en organisatie om actiever aan tafels in de stad deel te nemen, ook daar waar de verantwoordelijkheid niet in de eerste plaats bij de gemeente ligt. De kwaliteit van de herstel aanpak wordt sterk bepaald door het vermogen om snel te kunnen handelen. Dit vraagt duidelijke aanwezigheid in de stad, kort samen te vatten als: 'eropaf'.

De stad is deel van de oplossing om uit de crisis te komen.

De crisis zal nog een lange schaduw over de stad werpen, wat betekent dat de effecten ook de komende jaren op allerlei terreinen nog merkbaar zullen zijn. Het is belangrijk om bij alle stappen steeds te kijken door de bril van herstel: hoe draagt een initiatief of activiteit daar het meest aan bij? Als daar geen overtuigend antwoord op is, kan een initiatief ook een langzamer tempo worden uitgevoerd.

Als er radicale keuzes nodig zijn, dan is dit het moment om door te pakken. Dat geldt voor maatregelen die sterk bijdragen aan de weg uit de crisis. Uitstel van deze ingrepen leidt tot afname van het benodigde draagvlak.

Het is van belang dat de gemeentelijke organisatie voldoende toegerust is om de groei van de stad goed te begeleiden, juist ook na de crisis. De inzet van medewerkers is daarbij hard nodig. Zorg daarbij ook voor mensen die in staat zijn om tot goede samenwerking te komen met partners in de stad en bruggen kunnen slaan. Er zijn mensen nodig die strategische doorbraken kunnen ontwerpen en begeleiden. Bovendien heeft de crisis veel gevraagd van de organisatie. Het is voor de organisatie van wezenlijk belang dat er focus komt op het herstel.

Bij diverse gewenste veranderingen kan de gemeentelijke organisatie ook zelf het goede voorbeeld geven. Denk hierbij aan het stimuleren van thuiswerken en het gebruik van slimme digitale oplossingen om de mobiliteit terug te dringen.

3.4 Investerings in herstel en veerkracht

Naar aanleiding van de coronacrisis heeft de gemeenteraad bij de begroting 2021 vier herstelmaatregelen voorgesteld. Deze maatregelen zijn gericht op het behoud van essentiële voorzieningen, de versterking van bestaanszekerheid, investeringen in opleiding en begeleiding naar werk van mensen die werkloos zijn geworden. Als vierde onderdeel gaat het om (extra) investeringen in projecten die de leefbaarheid in de stad vergroten en werkgelegenheid opleveren.

De Taskforce adviseert om deze herstelmaatregelen te behouden en volop door te zetten én gericht te kijken waar de flexibiliteit benut kan worden om de specifiek genoemde groepen in dit adviesrapport te ondersteunen.

Het is belangrijk om de bestaande middelen gericht in te zetten en aansluiting te zoeken bij bestaande programma's, zowel de gemeentelijke programma's als die van partners in de stad.

De Taskforce adviseert een begrotingsstrategie te kiezen waarbij men blijft investeren in herstel en veerkracht en daarbij enig risico te nemen. Daarnaast adviseert de Taskforce om op dit moment niet structureel fors te bezuinigen op zaken die het herstel van de stad bevorderen. Bezuinigen in crisistijd werkt herstel tegen, terwijl het juist nu belangrijk is om de bestaande veerkracht te benutten. Blijf ook investeren in de grote veranderopgaven (energie, mobiliteit, wonen, werk), juist daar waar dit ook bijdraagt aan de leefbaarheid en kansengelijkheid in de stad.

De stad kan dit niet alleen. Daarom zijn herstelmiddelen van het Rijk noodzakelijk. De Taskforce geeft het nadrukkelijke advies om op korte termijn concrete voorstellen te doen voor het aantrekken van extra middelen vanuit (herstel-)fondsen van Rijk, provincie en EU. De investeringsstrategie van de Ruimtelijke Strategie Utrecht biedt hiervoor een belangrijke basis. Kijk ook naar de bredere thema's die in die fondsen worden benoemd, zoals werkgelegenheid, betaalbare woningbouw en zorg.

Benut hierbij de samenwerking op regionaal niveau (provincie, ROM, EBU etc.) en netwerken (G4, VNG, IPO, Randstad) om gezamenlijk op te trekken richting het Rijk, maar durf ook nieuwe samenwerkingsverbanden aan te gaan om gerichte doelen te bereiken.

Perspectief voor de stad

Investeer in gezonde groei en langjarige veranderingen

1. Investeer in een toekomstbestendige binnenstad
2. Versterk de openbare ruimte
3. Zet in op een vitaal voorzieningenniveau
4. Ondersteun de vernieuwende ondernemer
5. Benut de kantoorleegstand
6. Zet in op hervormingen op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt

Versterk de veerkracht van specifieke groepen

1. Meer aandacht voor jongeren en jongvolwassenen
2. Ondersteun zzp'ers en kleine ondernemers in getroffen branches
3. Richt de focus op mensen met een stapeling van problemen
4. Versterk de veilige en leefbare stad

Bijlagen

Gebruikte bronnen

I&O Research 2020, Maastricht UMC+, 2020

ResearchNED, 2021

The impact of COVID-19 on the mental health of adolescents and youth, Unicef, 2020

Literatuuronderzoek VG, Resultaten impact corona op gezondheid, januari 2021

Commissie Actuele Nederlandse Suïcideregistratie; februari 2021

Landelijk onderzoek van de Kindertelefoon; januari 2020

Onderzoek Nederlandse Verenigingen voor Anesthesiologie en Heelkunde, 2020

RIVM Impact van de eerste COVID-19 golf op de reguliere zorg en gezondheid: <https://www.rivm.nl/nieuws/eerste-covid-19-golf-heeft-grote-impact-op-reguliere-zorg-en-gezondheid>

Covid-19 and the social determinants of health, Rollston en Galea; juni 2020

Roeline G. Kuijer & Jessica A. Boyce (2012) Emotional eating and its effect on eating behaviour after a natural disaster. In: ScienceDirect: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0195666312000888?via%3Dihub>

Palaces for the people, Eric Klinenberg, 2020

A daily diary study on adolescents' mood, empathy, and prosocial behaviour during the covid-19 pandemic, Eveline Crone, 2020

Prinstein, et al., 2016; Seyle et al., 2013; Olteanu et al., 2011

Coping After Disaster (psychiatry.org), Mariëtte Boon & Liesbeth van Rossum, LUMC, 2020
<https://www.psychiatry.org/patients-families/coping-after-disaster-trauma>

Behavioral Health - Healthy, Resilient, and Sustainable Communities After Disasters (nih.gov): <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK316541/>

Wegvallen eindtoets in het basisonderwijs, DUO

Learning inequality during the COVID-19 pandemic, Oxford University

The Economic Impacts of Learning Losses, Oxford University

Kindermishandeling tijdens de eerste lockdown, Universiteit Leiden

Lessen uit de lockdown, Didactief

Huishoudens brengen exceptioneel veel geld onder bij banken in 2020, De Nederlandse Bank; 29 januari 2021

COVID-19 en schuldenproblematiek in Nederland, Deloitte en SchuldenlabNL; 16 juni 2020

Derde coronapeiling: Weinig mogelijkheden om inkomensterugval op te vangen, Nationaal Instituut voor Budgetvoorlichting

Een vijfde van de Nederlanders ervaart inkomensterugval, Nibud; 3 april 2020
<https://www.nibud.nl/beroepsmatig/nibud-een-vijfde-van-de-nederlanders-ervaart-inkomensterugval>

Kwetsbaarheid én veerkracht bij aanvragen van een Tozo-uitkering, Kromhout, M. et al., HU; januari 2021.

COVID-19 actieplan Mkb, Deloitte en SchuldenlabNL; januari 2021

Derde impactmeting corona ondernemers regio Utrecht, I&O Research; januari 2021

Kwetsbare groepen lopen grootste risico op werkverlies en armoede, Sociaal en Cultureel Planbureau; juli 2020

Corona en de betekenis van het Culturele leven, Sociaal en Cultureel Planbureau; november 2020

SCP Coronakompas over kwaliteit van leven en samenleving tijdens de coronacrisis, Sociaal en Cultureel Planbureau; oktober 2020

Meer informatie over de recente ontwikkelingen in Utrecht en achterliggende cijfers zijn te vinden in de [Utrecht Monitor](#) en [Utrecht in Cijfers](#).

Onze samenleving in tijden van corona, Sociaal en Cultureel Planbureau; december 2020	Monitor Creatieve Industrie 2019, Media Perspectives; 13 januari 2020	De verdeelde samenleving. De maatschappelijke impact van COVID-19 in Amsterdam, Den Haag, Rotterdam & Nederland, Erasmus School of Social and Behavioural Sciences & Kenniswerkplaats	Gezond Stedelijk Leven voor Iedereen, Gemeente Utrecht, 2020
Ruim 3 procent meer bijstandsontvangers in 2020, Centraal Bureau voor de Statistiek	The cultural and creative economy before and after the COVID-19 crisis, EY, GESAC, Rebuilding Europe, januari 2021	Leefbare Wijken, december 2020	Tendrapportages coronavirus, Gemeente Utrecht
Het effect van het wegvallen van het zelfstandigeninkomen, Centraal Bureau voor de Statistiek	Survey on Stage, Kunsten '92; juni 2020	Horizonscan Nationale Veiligheid 2020, Analistennetwerk Nationale Veiligheid, RIVM, oktober 2020	Ontwikkeling bijstandsbestand, Gemeente Utrecht
Locatus, UWV, SBB, CBS/EBB, PAR, CPB, BCG, Provincie Utrecht, GU (W&I, EZ, Interne COVID-19-monitor)	Monitor Impact Coronacrisis #16, 16 februari 2021, Provincie Utrecht	Heb jij een leegstaand pand in de Utrechtse binnenstad gezien? Geef het aan op deze kaart, Duic.nl	Samen zijn we Utrecht, raadsbrief Gemeente Utrecht; 14 januari 2020
Kleine ondernemers en hun ondersteuningsbehoeften. Hogeschool Utrecht; januari 2021	Cultuursector: routekaart mist exit-strategie en perspectief, NRC; 3 februari 2021	Verzwarende lockdown raakt kwetsbare werkenden hard, Planbureau voor de Leefomgeving	Veerkracht in coronatijd, raadsbrief Gemeente Utrecht; 11 februari 2021
Onzekerheid en hoop: Bedrijvendynamiek in 2020. J van Dijk & E. Stam, Universiteit Utrecht; maart 2021	Taskforce: nieuwe routekaart biedt cultuursector weinig perspectief, Kunsten '92	Meerderheid kiezers noemt klimaat belangrijk voor stemkeuze, I&O Research	Atlas voor Gemeenten (2020), De 50 grootste gemeenten van Nederland op 50 punten vergeleken; Uitgave 2020, thema Sport
Perspectief op herstel, Advies Denktank Coronacrisis, SER; januari 2021	Cases rapport noodsteun Utrecht Berenschot; september 2020	Tot € 600 miljoen per jaar nodig voor Klimaatpakket, VNG	Rabobank, Universiteit Utrecht (2019), Brede welvaart pas na tien jaar boven niveau van voor de economische crisis. Utrecht: RaboResearch, Universiteit Utrecht; juni 2019
Retail: Ontwikkeling leegstand: Ondanks corona stijgt winkelleegstand in Nederland nauwelijks, Locatus	Onderweg naar overmorgen, Raad voor Cultuur; november 2020	Duurzaam investeren populairder in tweede golf, Stadszaken.nl	Rabobank, Universiteit Utrecht (2021), Laat herstel brede welvaart niet weer tien jaar duren. Utrecht: RaboResearch, Universiteit Utrecht; maart 2021
Veerkracht op de proef gesteld, Planbureau voor de Leefomgeving	Gevolgen coronacrisis voor sportverenigingen, stand van zaken, Mullier Instituut, najaar 2020	ING: grotere mkb-bedrijven gebruiken coronacrisis om te verduurzamen, NOS	Bewonerspanel Utrecht, 2020 en 2021
Kapitaal: Innovatie in tijden van corona, Nyenrode.nl	Het sport- en beweeggedrag van Young Urban Professionals tijdens de coronamaatregelen en hun verwachtingen voor de toekomst, Mullier Instituut, 2020	What can we learn from past pandemic episodes? Iata.org	Utrecht Monitor, maart 2021, www.utrecht-monitor.nl
Nevi.nl	Utrecht Convention Bureau	Aanbieders hypotheeklen voeren een renteoorlog, NRC	Centraal Economisch Plan 2021, CPB; 31 maart 2021
Kleinbedrijf Index, Qredits, ONL en Hogeschool Utrecht	Jaarverantwoording IVP 2020	Groen herstel: Groen uit de crisis, Raad voor de leefomgeving en Infrastructuur	
	Politie jaarcijfers 2020		
	MMA-meldingen 2020		

Dataset figuren

FIGUUR 1. Positie van 8 grootste gemeenten binnen woonaantrekkelijkheidsindex 2020 (tussen haakjes 2019)

stad	totale index	1. bereikbaarheid banen	2. cultureel aanbod	3. veiligheid	4. koopwoningen	5. nabijheid natuur	6. culinaire kwaliteit	7. Universiteit	8. historisch karakter
Amsterdam	1 (1)	1 (1)	1 (1)	50 (50)	50 (50)	11 (11)	1 (1)	1 (1)	2 (2)
Rotterdam	16 (12)	13 (9)	21 (20)	49 (49)	49 (49)	24 (24)	4 (5)	3 (3)	7 (7)
Den Haag	9 (6)	4 (2)	14 (12)	46 (46)	45 (45)	32 (32)	17 (14)	12 (12)	4 (4)
Utrecht	2 (2)	2 (3)	2 (2)	20 (20)	40 (41)	2 (2)	26 (24)	1 (1)	6 (6)
Eindhoven	14 (13)	27 (27)	9 (7)	47 (48)	41 (40)	26 (26)	8 (15)	3 (3)	33 (33)
Groningen	27 (28)	42 (42)	4 (9)	42 (45)	46 (47)	15 (14)	27 (21)	3 (3)	9 (9)
Tilburg	24 (21)	29 (28)	17 (13)	41 (42)	34 (34)	25 (25)	35 (31)	3 (3)	29 (29)
Almere	36 (41)	19 (25)	50 (50)	21 (23)	3 (4)	14 (15)	42 (44)	12 (12)	49 (49)

1. Indexcijfer voor aantal banen dat binnen acceptabele tijd te bereiken is (per auto en OV); 1=hoogste aantal, 50=laagste aantal.

2. Jaarlijks aantal uitvoeringen in de podiumkunsten per 1.000 inwoners; 1=hoogste aandeel, 50=laagste aandeel.

3. Samengesteld indexcijfer op basis van geweldsmisdrijven en vernielingen; 1=laagste aandeel, 50=hoogste aandeel.

4. Aantal koopwoningen als percentage van de woningvoorraad; 1=hoogste aandeel, 50=laagste aandeel.

5. Nabijheid van natuurgebieden.

6. Indexcijfer voor de kwaliteit van de restaurants in de gemeente; 1=hoogste kwaliteit, 50=laagste kwaliteit.

7. Aanwezigheid van een universiteit.

8. Percentage vooroorlogse woningen (met bouwjaar vóór 1945); 1=hoogste aandeel, 50=laagste aandeel.

In deze tabel is te zien dat Utrecht de tweede plaats op de woonaantrekkelijkheidsindex vooral te danken heeft aan de aanwezigheid van Universitair onderwijs, de nabijheid van natuur, de bereikbaarheid van banen en het cultureel aanbod. Bron: Atlas voor gemeenten

FIGUUR 2. Ontwikkeling Bruto Binnenlands Product Nederland

% verandering in volume ten opzichte van vorige kwartaal

	2019	2020
1 ^e kwartaal	0,5%	-1,6%
2 ^e kwartaal	0,4%	-8,4%
3 ^e kwartaal	0,3%	7,7%
4 ^e kwartaal	0,5%	-0,1%

In deze tabel is te zien dat het Bruto Binnenlands Product in het tweede kwartaal van 2020 sterk daalde en in het derde kwartaal sterk steeg. Bron: CBS (Voorlopige cijfers)

FIGUUR 3. Stand aantal huishoudens met bijstand per week gemeente Utrecht

Week	2019	2020	2021
1	9626	9343	9807
3	9623	9336	9816
5	9662	9331	9791
7	9644	9307	
9	9655	9317	
11	9658	9340	
13	9651	9407	
15	9646	9453	
17	9657	9512	
19	9644	9552	
21	9604	9599	
23	9599	9649	
25	9589	9682	
27	9582	9715	
29	9564	9733	
31	9526	9743	
33	9498	9757	
35	9476	9749	
37	9432	9724	
39	9386	9718	
41	9348	9697	
43	9325	9670	
45	9309	9682	
47	9294	9721	
49	9294	9742	
51	9322	9728	
53		9790	

In deze tabel is te zien dat het aantal huishoudens met bijstand in de gemeente Utrecht gestegen is. Bron: gemeente Utrecht

FIGUUR 4. Aantal ziekenhuisopnames en overledenen per 100.000 inwoners met het nieuwe coronavirus (COVID - 19) in de G4 - gemeenten en NL in 2020

Stad	Ziekenhuisopnames	Overledenen
Utrecht	204	52
Amsterdam	256	58
Rotterdam	346	103
Den Haag	250	77
Nederland	202	66

In deze tabel is te zien dat Utrecht een lagere sterfte heeft dan gemiddeld als gevolg van Covid-19. Bron: RIVM

FIGUUR 5. Is de sfeer in uw huishouden veranderd sinds de maatregelen om het coronavirus te bestrijden?

April 2020	Nee	Ja , in positieve zin	Ja , in negatieve zin	Weet niet/geen mening
Totaal	56%	23%	13%	9%
Ik woon alleen	65%	9%	12%	14%
Ik woon samen , zonder kind(eren)	61%	23%	9%	6%
Ik woon samen , met kind(eren)	44%	31%	16%	8%
ik woon alleen , met kind(eren)	43%	36%	15%	7%
ik woon bij mijn ouders/verzorgers	48%	36%	10%	7%
16 t/m 29 jaar	50%	30%	10%	10%
30 t/m 39 jaar	50%	27%	12%	11%
40 t/m 54 jaar	53%	24%	14%	8%
55 t/m 64 jaar	60%	20%	13%	7%
65+	69%	12%	11%	9%
Februari 2021				
Totaal	57%	13%	21%	8%
Ik woon alleen	64%	4%	20%	12%
Ik woon samen , zonder kind(eren)	61%	16%	16%	7%
Ik woon samen , met kind(eren)	48%	18%	27%	7%
ik woon alleen , met kind(eren)	49%	13%	29%	9%
ik woon bij mijn ouders/verzorgers	36%	7%	50%	7%
16 t/m 29 jaar	46%	19%	26%	9%
30 t/m 39 jaar	51%	17%	20%	11%
40 t/m 54 jaar	51%	15%	26%	7%
55 t/m 64 jaar	62%	10%	21%	7%
65+	69%	9%	14%	9%

De meest recente peiling (februari 2021) toont een forse verslechtering van sfeer in Utrechtse huishoudens ten opzichte van april 2020. Bron: Bewonerspanel, gemeente Utrecht

FIGUUR 6. Zelfgerapporteerde verandering in huishoudensinkomen sinds begin 2020, mensen van 18-66 jaar, oktober 2020
(in procenten, n (totaal) = 1333)

	totaal 18-66-jarigen	Vast	tijdelijk/flex	zelfstandige	werkloos	niet-werkend & niet-werkloos
0 - 2 sterk verbeterd	6,2	5,5	16,6	14,7	1,1	1,8
3-4	13,3	14,3	16,0	11,6	4,3	12,0
5 niet veranderd	57,3	61,3	36,5	36,2	53,1	63,4
6-7	15,1	13,7	22,5	22,1	13,8	13,2
8-10 sterk verslechterd	8,0	5,2	8,3	15,4	27,5	9,5

In deze tabel is te zien dat er huishoudens zijn die er financieel op achteruit zijn gegaan. Tegelijkertijd is er een aanzienlijke groep huishoudens met een stabiel of groeiend inkomen. Bron: SCP

FIGUUR 7A. Wat is er sinds 12 maart 2020 gebeurd met uw eigen inkomen?

	zal sterk of licht verbeteren	zal niet veranderen	zal sterk of licht verslechteren	weet niet/geen mening
Apr - '20	3%	82%	14%	1%
Jun - '20	7%	78%	14%	1%
Sep - '20	14%	71%	14%	1%
Feb - '21	24%	59%	15%	1%

FIGUUR 7B. Wat verwacht u dat de komende zes maanden gebeurt met uw eigen inkomen?

	zal sterk of licht verbeteren	zal niet veranderen	zal sterk of licht verslechteren	weet niet/geen mening
Apr - '20	10%	64%	21%	6%
Jun - '20	14%	67%	16%	4%
Sep - '20	17%	63%	16%	4%
Feb - '21	18%	67%	11%	3%

In deze tabellen is te zien dat er zowel mensen zijn met een verslechterd inkomen als mensen met sterk of licht verbeterde inkomens. Bron: Bewonerspanel, gemeente Utrecht

FIGUUR 8. Aandeel per leeftijdsgroep dat aangeeft psychisch gezond te zijn

Maandelijks meting onder Nederlandse bevolking, Ronde 1 (R1) april 2020 tot Ronde 10 (R10) februari 2021

	16 - 24	25 - 39	40 - 54	55 - 69	70+	Totaal
R1	73,1	80,3	84,6	87,4	91,7	85,9
R2	67,9	80,8	83,9	87	93	85,9
R3	67,2	82,5	85	87,7	93	86,7
R4	68,4	86	87,3	88,5	92,8	88,4
R5	81,2	86,2	87,9	90,1	93,5	89,6
R6	67,4	82	88,8	89,8	92,8	88,3
R7	63,2	79,4	84,2	88,2	93,1	86,2
R8	53,5	75,8	84	87,4	93,2	84,7
R9	61,7	75,8	84,1	87	91,7	84,7
R10	50,5	71,5	81,4	86,4	92	83,2

In deze tabel is te zien dat de psychische gezondheid sinds corona vooral is afgenomen onder jongere leeftijdsgroepen. Bron: RIVM

FIGUUR 9A. Ik ervaar meer saamhorigheid in de samenleving

	(helemaal) mee eens	niet mee eens/ niet mee oneens	(helemaal) niet mee eens
Apr-'20	58%	28%	14%
Jun-'20	39%	37%	24%
Sep-'20	20%	35%	46%
Feb-'21	18%	36%	46%

FIGUUR 9B. Ik zet mezelf extra in voor anderen

	(helemaal) mee eens	niet mee eens/ niet mee oneens	(helemaal) niet mee eens
Apr-'20	38%	40%	22%
Jun-'20	29%	46%	25%
Sep-'20	26%	47%	26%
Feb-'21	30%	45%	26%

In deze tabellen is te zien hoe mensen saamhorigheid in de samenleving ervaren en zichzelf inzetten voor anderen. Bron: Bewonerspanel Utrecht

FIGUUR 10. Draagvlak corona - maatregelen Nederlandse bevolking

Ronde 1 (R1) april 2020 tot Ronde 10 (R10) februari 2021

categorie	R1	R2	R3	R4	R5	R6	R7	R8	R9	R10
zoveel mogelijk thuis werken		86%	79%	74%		79%	84%	83%	86%	81%
1,5 meter afstand houden	94%	93%	86%	80%		87%	92%	92%	92%	89%
thuis maximaal aantal bezoekers en 1,5 meter afstand	86%	80%	69%			79%	78%	74%	79%	57%
buitenshuis maximaal 2 personen of 1 huishouden									72%	64%
mondkapje in publieke binnenruimtes							74%	86%	86%	86%
testen bij verkoudheidsklachten				74%		84%	76%	79%	82%	80%
sport alleen of met 2 personen, buiten op 1,5 meter afstand									76%	70%

Deze tabel over het draagvlak van de corona-maatregelen toont dat de contactmaatregelen in draagvlak verliezen. Bron: RIVM

FIGUUR 11. Prijsindex bestaande koopwoningen, per kwartaal
Ontwikkeling t.o.v. voorgaand jaar

2019	Utrecht	Nederland
1 ^e kwartaal	11,2%	7,9%
2 ^e kwartaal	9,7%	7,2%
3 ^e kwartaal	8,5%	6,3%
4 ^e kwartaal	7,7%	6,2%
2020		
1 ^e kwartaal	8,1%	6,6%
2 ^e kwartaal	8,9%	7,5%
3 ^e kwartaal	10,1%	8,1%
4 ^e kwartaal	10,2%	8,8%

In deze tabel is te zien dat de huizenprijzen van bestaande koopwoningen in Utrecht de afgelopen 2 jaar elk kwartaal harder stegen dan gemiddeld in Nederland. Sinds corona stijgen de huizenprijzen harder. Bron: NVM

FIGUUR 12. Verwacht u in het jaar nadat de coronamaatregelen zijn opgeheven het volgende vaker, even vaak of minder vaak te doen dan voor corona (dus vóór 12 maart 2020)?

omschrijving	vaker	minder vaak
thuiswerken	46%	9%
wandelen in de buurt van mijn huis	37%	8%
bezoek aan familie, vrienden, kennissen	34%	3%
wandelen en ontspannen in groengebieden aan de rand van de stad	33%	3%
dagje uit of vakantie in eigen land	31%	4%
bezoek aan restaurant of café	30%	5%
wandelen en ontspannen in de stadsparken	28%	6%
geven van huisfeestjes, familiefeestjes	25%	5%
bezoek aan een festival of cultuur evenement	24%	5%
winkelen in de binnenstad	18%	16%
gebruik fiets	16%	3%
online winkelen	16%	20%
gebruik openbaar vervoer	15%	20%
gebruik eigen auto	11%	15%
reizen met het vliegtuig (voor werk of vakantie)	11%	33%
mezelf vrijwillig inzetten voor anderen	8%	3%
gebruik deelauto	2%	2%

Uit deze tabel blijkt dat een jaar corona een grote invloed lijkt te hebben op het gedrag van mensen nadat de beperkende maatregelen zijn opgeheven. Bron: Bewonerspanel februari 2021, gemeente Utrecht